

บทที่ 4

เพลโตกับระบอบประชาธิปไตย

Democracy is the worst of the best

Form, and the best of the worst form.

Plato: The Statesman:303b.

ประชาธิปไตยเอเธนส์ : ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์และพัฒนาการ

การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ที่เป็นประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) และในฐานะ "ต้นแบบ" ของประชาธิปไตยในยุคต่อมา นับว่าเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและความคลุมเครืออยู่พอสมควร ซึ่งการตั้งคำถาม การแสวงหาที่มา และต้นกำเนิดของความเป็นต้นแบบประชาธิปไตยภายใต้แนวคิดการปฏิบัติหน้าที่ของทฤษฎี หรือทฤษฎีนำการปฏิบัติ ไม่แตกต่างไปจากการเผชิญหน้ากับคำถามในแบบอมตะที่ว่าระหว่างไก่กับไข่อะไรเกิดก่อนกัน (Ober,2003:13) นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคด้านข้อจำกัดของการศึกษาประชาธิปไตยยุคโบราณ (archaic period) ที่มีหลักฐานเอกสารให้ค้นคว้าน้อยกว่ามากเมื่อเปรียบเทียบกับยุคคลาสสิก (classical period) ที่อยู่ในช่วงศตวรรษที่ห้าและสี่ก่อนคริสตศักราช (Ober, 2003:15)

จากมุมมองทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า นำมาสู่ข้อสรุปที่ว่ายุคทองของประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ดำเนินอยู่กินระยะเวลาว่าสองร้อยปี หรืออยู่ในราว 508-322 ปีก่อนคริสตศักราช โดยเหตุการณ์ความเป็นมาทั้งในช่วงระยะเวลาก่อนหน้านี้และยุคทองของประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ได้เกิดมีทั้งแนวความคิด รูปแบบ การปฏิบัติ กระบวนการและการสร้างสถาบันที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์เกิดขึ้นตามมามากมาย¹¹

บทความของไซซันต์ ไชยพร มีความน่าสนใจในแง่ของการนำเสนอประเด็นที่ถกเถียงถึงต้นกำเนิดของประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ว่า วิธีปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตยเกิดขึ้นก่อนตัวทฤษฎีหรือแนวคิดแบบประชาธิปไตย (practice before theory) หรือมาจากการมีทฤษฎีหรือกรอบความคิดบางอย่างที่นำการปฏิบัติ (theory before practice) (โปรดดู ไชยสันต์ ไชยพร "บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย:กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์: การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง" รัฐศาสตร์สาร, ปีที่ 21 ฉบับที่ 1, 2542 หน้า 150-156.)

¹¹ โปรดดูรายละเอียดการปฏิรูปทางการเมืองนครรัฐเอเธนส์ช่วงปี 636-404 ก่อนคริสตศักราชใน Mogens Herman Hansen. The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes: Structure, Principle and Ideology. Translated by J.A. Crooks. (Oxford:Blackwell Publishers, 1991),.pp.29-54 และใน Simon Hornblower,

สำหรับเนื้อหาและรายละเอียดของรูปแบบการปกครองก่อนที่ไคลส์ธีนิส (Cleisthenes) จะดำเนินงานการปฏิรูปทางการเมืองขนานใหญ่ให้กับนครรัฐเอเธนส์ในปี 507 ก่อนคริสตศักราช เคยถูกโซลอน (Solon) ดำเนินการปฏิรูปปูทางมาก่อน ในระยะเวลาต่อมาจากหลักฐานของนักปราชญ์อย่างอริสโตเติล (Aristotle) ลงความเห็นว่าบุคคลผู้ริเริ่มทำให้นครรัฐเอเธนส์มีการปกครองแบบประชาธิปไตยคนแรกก็คือโซลอน เขาได้ปฏิรูปเปลี่ยนโฉมหน้าให้กับระบอบการปกครองที่เรียกว่า "ประชาธิปไตยดั้งเดิมหรือประชาธิปไตยของบรรพบุรุษของเอเธนส์" (the ancient Athenian democracy or the Athenian democracy of our ancestors) (ไชยันต์, 2544:28) ภารกิจของโซลอนเริ่มต้นขึ้นที่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการคัดเลือกผู้นำสูงสุด (king or basileus) มาสู่การตั้ง "สภาสี่ร้อย" (Council of Four Hundred) ต่อมาในปี 594-593 ก่อนคริสตศักราชเขาได้ก่อตั้ง "ศาลประชาชน" (The Heliaia) (Lakoff, 1996:40)

นอกจากการสร้างสถาบันทางการเมืองขึ้นมาใหม่แล้ว โซลอนยังได้ทำการประมวลกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อใช้เป็นหลักในการบริหาร และผลงานการปฏิรูปทางเศรษฐกิจอันได้แก่การยกเลิกการประกันการชดใช้หนี้สินด้วยการเป็นทาส ให้เสรีภาพแก่บรรดาผู้ที่ตกเป็นทาสเพราะปัญหาทางเศรษฐกิจ และรวมถึงความพยายามที่จะปลดปล่อยผู้ที่ถูกขายไปเป็นทาสในต่างแดน และที่สำคัญก็คือการปฏิรูปที่ดิน โซลอนได้ปลดปล่อยพวกหนึ่งในหกจากพันธะของผลผลิตหนึ่งในหก เนื่องจากคนจนที่เป็นผู้อาศัยที่ดินของชนชั้นสูงในการหาเลี้ยงชีพต้องแบ่งผลผลิตเป็นจำนวนปีละหนึ่งในหกของที่ได้ทั้งหมดให้กับบรรดาชนชั้นสูงเจ้าที่ดิน และยอมให้พวกหนึ่งในหกสามารถครอบครองที่ดินที่เขาอาศัยทำกินโดยไม่ต้องมีข้อผูกพัน แต่ที่ดินยังมีชนชั้นสูงเป็นเจ้าของอยู่นอกจากนั้นความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางชนชั้นของเอเธนส์ในลักษณะการเป็นรูปทรงปิรามิด ที่ประกอบขึ้นด้วยคนรวยจำนวนน้อยกับคนจนจำนวนมาก ให้มีความสมดุลมากขึ้น ซึ่งโซลอนได้สร้างสิ่งที่เรียกว่า "metrioi" ที่อาจให้นิยามได้ว่าเป็นชนชั้นกลางมีที่มาจากบุคคลผู้ถือ

รายละเอียดตัวโครงสร้างทางสังคมการเมืองของเอเธนส์ยุคโบราณก่อนการปฏิรูปของโซลอน หรือประมาณ 700 ปีก่อนคริสตศักราช ประกอบขึ้นด้วยบุคคลสามประเภทประกอบด้วยหัวหน้าเผ่าที่ได้รับคัดเลือกให้เป็นผู้นำสูงสุดของเผ่าต่างๆ (king or basileus) บุคคลประเภทต่อมาคือหัวหน้าเผ่าต่างๆ และสามัญชน (demos) โดยที่เอเธนส์มีผู้ปกครอง (magistrates or archai) ทำการคัดเลือกมาจาก "Eupatridai" ที่มีความหมายถึงตระกูลอภิชน (aristocrat family) เป็นเจ้าที่ดินและทำหน้าที่เป็นผู้นำของเผ่า โดยผู้ปกครองและผู้นำทางการเมืองจะมาจากผู้นำเผ่าทั้งเก้าเผ่าของเอเธนส์ นอกจากนี้ยังมีองค์กรทางการเมืองอันได้แก่องค์กรประชุมทางการเมือง (political assembly) ประกอบไปด้วยคณะกรรมการที่มาจากผู้นำจาก 48 หน่วยการปกครองย่อยและสภาของผู้อาวุโส (council of the Aeropagus) ในการให้คำปรึกษาแก่กลุ่มผู้ปกครองทั้งเก้า (โปรดดู Hansans, 1991:27-28)

ครองที่ดิน โดยที่คุณสมบัติดังกล่าวสามารถทำให้บุคคลผู้นั้นเข้ามามีตำแหน่งสาธารณะ เป็นถึงทหารของกองทัพบก (hoplites) ทำให้จำนวนทหารบกที่เกิดขึ้นมาใหม่เมื่อปี 490 ก่อนคริสตกาล มีจำนวนกว่า 9000 คน คิดเป็นจำนวนหนึ่งในสามของพลเมืองชาวเอเธนส์ (Ober, 2003:14-15) มีผลทำให้โครงสร้างอำนาจทางการเมืองค่อยๆถูกถ่ายโอนจากชนชั้นสูงมาสู่คนรวยใหม่ และเจ้าของที่ดินขนาดกลางและขนาดเล็ก (Hansen, 1991:30) การปฏิรูปทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจดังกล่าวของโซลอนได้เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขที่กำหนดให้สังคมเอเธนส์จากการปกครองโดยอภิชน (aristocrats) มาเป็นการปกครองโดยคนรวย (the rule of wealth) ซึ่งนับเป็นเหตุการณ์ในทางประวัติศาสตร์ที่จะถูกทางเพลโดยกขึ้นมาวิพากษ์และโจมตีปรากฏอยู่ใน the Republic ว่าเป็นหนึ่งในระบอบการปกครองที่เสื่อม

ช่วงระยะเวลาต่อมาคบเพลิงแห่งการปฏิรูประบอบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์ถูกส่งผ่านมายังนักการเมืองและรัฐบุรุษไคลส์ธีนิส (Cleisthenes) ชื่อของไคลส์ธีนิสเป็นบุคคลที่ เฮโรโดตัส (Herodotus) ชื่อนานนามเขาว่าเป็นบิดาแห่งประชาธิปไตยเอเธนส์ (the father of Athenian democracy) (Herodotus, 1996:128-133) อันมีความหมายถึงความสำคัญในการดึงมหาชน (mass) เข้าสู่การเมือง ซึ่งหมายความว่าแต่เดิมการเมืองเป็นกิจกรรมเฉพาะของบรรดาผู้นำชนชั้นสูงและกลุ่มหรือผู้สนับสนุนแต่ละฝ่ายแต่ละพวกเท่านั้น โดยที่แต่เดิมมหาชนนั้นถูกทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกับศูนย์อำนาจทางการเมืองเลย

ในความเป็นจริงทางปฏิบัติแล้วนัยความสำคัญของไคลส์ธีนิส กลับอยู่ที่การปฏิรูปสถาบันทางการเมือง อย่าง "สภาประชาชน" (The Athenian Assembly or Ecclesia) และ "สภาห้าร้อย" (The Council of Five Hundred or Boule) ที่ได้อนุญาตให้ชนชั้นล่างเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยสมาชิกของสภาจะประกอบไปด้วยพลเมืองที่เป็นตัวแทนมาจากหน่วยการปกครองที่เกิดขึ้นใหม่ จากเดิมที่สมาชิกภาพของสถาบันตกอยู่ภายใต้การครอบครองและการขึ้นนำของเหล่า

ในเอเธนส์โบราณทหารบกหรือทหารราบ (hoplites) จะมาจากคนที่พอจะมีฐานะ เพราะจะต้องมีอาวุธครอบครองเอาไว้เป็นของตัวเองขณะที่ทหารเรือหรือฝีพาย (thetis) จะมาจากคนยากจน การเปลี่ยนแปลงในทางกองทัพเห็นได้ชัดเจนหลังจากเอเธนส์ได้รับชัยชนะต่อเปอร์เซีย และจัดตั้งสหพันธ์ Deltian ในปี 478 ก่อนคริสตกาล สามารถสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับกองทัพเรือของเอเธนส์ในการเป็นเจ้าทะเลอีเจียน ซึ่งการผันอำนาจจากการมีอำนาจทางบกมาเป็นการมีอำนาจทางทะเลของเอเธนส์ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจทางการเมืองภายใน อยู่ในลักษณะการดึงมหาชน คนยากจนเข้ามามีตำแหน่งหน้าที่ เป็นฐานอำนาจให้กับผู้นำประชาธิปไตย

ชนชั้นสูง คนร่ำรวยของนครรัฐเอเธนส์เท่านั้น นอกจากภารกิจดังกล่าวแล้ว การปฏิรูปทางการเมืองของไคลส์ธีนิส ที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี 508-507 ก่อนคริสตกาล ยังได้ชูหลักการแนวคิดในเรื่อง "ความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย" (equal before the law or isonomia) และแนวคิดในเรื่อง "เสรีภาพของการพูดในสภา" (freedom of speech or isegoria) ของพลเมืองชาวเอเธนส์ ทั้งสองหลักการนี้เป็นอุดมการณ์สำคัญที่จะกระตุ้นให้พลเมืองมีพฤติกรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับสถาบันและโครงสร้างทางการเมืองที่อำนาจอิงอยู่กับพลเมืองส่วนใหญ่ และยังถือได้ว่าเป็นกุญแจอันสำคัญในการสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อใช้อำนาจทางการเมืองของพลเมืองชาวเอเธนส์ (political participation) ที่อนุญาตให้ผู้ที่เป็สมาชิกของสภามาพบปะสนทนา ดำเนินการอภิปรายทางการเมืองกันในสภา และตัดสินใจเป็นมติและนโยบายออกมา ส่วนฝ่ายผู้ที่เข้าร่วมก็เคารพมติที่ออกมา อันถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งของความเป็นประชาธิปไตยทางตรงของนครรัฐเอเธนส์ (direct democracy) ** (Lakoff, 1996:16-17) ขณะที่ผลงานการปฏิรูปทางการเมืองของไคลส์ธีนิสปรากฏผลชัดเจนในสมัยของ Ephialtes หรือปี 462 ก่อนคริสตกาลที่ได้ปิดฉากอำนาจของสภาอาวุโส (the Aeropagus) และได้จัดสรรเปลี่ยนแปลง

* ความพยายามหลายโครงสร้างทางการเมืองและสังคมเก่า โดยจัดกระบวนการปกครองใหม่ ผ่านการแบ่งหน่วยการปกครอง โดยแตกเผ่าสี่เผ่าออกเป็นสิบเผ่า ทำให้แต่เดิมที่มีหน่วยย่อยที่รองจากเผ่า (riding or trittyes) 3 เขตเพิ่มขึ้นมากมายเป็น 39 เขต และจากเดิมที่มี 12 หมู่บ้าน (demes) ก็เพิ่มเป็น 139 หมู่บ้าน นั้นหมายถึงการแบ่งซอยปริมาตรของหน่วยการปกครองออกเป็นหน่วยย่อยๆ และจากการปฏิรูปหน่วยท้องถิ่นเหล่านี้ต่อมากลายมาเป็นฐานของสถาบันการเมืองใหม่ที่ไคลส์ธีนิส สถาปนาขึ้นมา นั่นคือ "สภาห้าร้อย" (The Council of Five Hundred or Boule) และ "สภาประชาชน" (The Athenian Assembly or Ecclesia) ที่ซึ่งเผ่าทั้งสิบเผ่าจะต้องส่งตัวแทนผ่านการจับสลากจากแต่ละเผ่าๆละ 50 คนมาทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาห้าร้อยมีอายุอยู่ในตำแหน่งคนละหนึ่งปี ส่วนทางสภาประชาชนนั้นใช้วิธีการจับสลากจากพลเมืองทั่วไปของเอเธนส์

** รูปแบบประชาธิปไตยทางตรงของเอเธนส์สะท้อนผ่านความเป็นพลเมืองของชาวเอเธนส์ ที่ผูกติดอยู่กับการเข้ามาส่วนร่วมทางการเมือง และกิจการต่างๆของบ้านเมืองอย่างกระตือรือร้น (actively participation) ตั้งแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองโดยตรง และงานในลักษณะการเฉลิมฉลองต่างๆที่นครรัฐได้จัดขึ้นมา อาทิ เทศกาลรื่นเริงสังสรรค์ ขบวนพาเหรด งานบูชาเทพเจ้าและการแสดงละครโศกนาฏกรรม (โปรดดู Josiah Ober "Condition for Athenian Democracy" in The Making and Unmaking of Democracy: Lesson from History and World Politics, edited by Theodore K. Rabb & Ezra N. Suleiman. (New York: Routledge, 2003), pp.11-12.

อำนาจที่สภาอาวุโสเคยมีอยู่นั้นได้ถูกแบ่งส่วนไปยังสภาประชาชน (the Assembly) สภาห้าร้อย (the Council) และศาลประชาชน (Heliaia)

ประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ยังคงเผชิญหน้ากับปัญหาและอุปสรรค อันเกิดมาจากการที่ผู้คนส่วนมากของสังคมต้องวุ่นวายอยู่กับการทำมาหากินเลี้ยงปากท้องของตัวเองและครอบครัว ขณะเดียวกันลมหายใจของประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์เองขึ้นอยู่กับสิ่งที่ต้องพึ่งพา พึ่งพิงคนจำนวนมากเหล่านี้ในเรื่องของการเข้ามามีส่วนรวมทางการเมือง เพื่อที่จะให้ชาวบ้านคนยากจนสามารถเข้ามามีส่วนรวมทางการเมืองหรือทำกิจการบ้านเมืองโดยที่ไม่ต้องเป็นห่วงและกังวลอยู่กับเรื่องการทำมาหากิน และอาชีพที่ตัวเองทำอยู่ ผู้นำอย่างเพอริคลีส (Pericles) ในราวปี 430-429 ก่อนคริสตกาล ได้คิดหาหนทางแก้ปัญหาเพื่อที่จะดึงมวลชนให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ด้วยการจ่ายเงินเดือนให้กับเจ้าหน้าที่ของนครรัฐ หรือผู้มีตำแหน่งทางสาธารณะกับพลเมืองที่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองอันได้แก่การเข้าประชุมสภา ในลักษณะของการกินเงินเดือนประจำในขณะที่ดำรงตำแหน่งต่างๆ พร้อมกับการวางข้อบังคับหรือกฎเกณฑ์ของการเป็นพลเมืองให้เข้มงวดขึ้น โดยกำหนดว่าคนที่พลเมืองเอเธนส์ได้นั้นจะต้องเป็นบุตรอันชอบธรรมของบิดามารดาที่เป็นพลเมืองเอเธนส์ และขณะเดียวกันก็มีบทลงโทษพลเมืองเอเธนส์ที่แต่งงานกับคนต่างด้าว (ไซยันต์, 2540:42) ซึ่งต่อมาไซลอน และเพอริคลีส ได้รับการยกย่องว่าเป็นรัฐบุรุษนักการเมืองที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงด้วยการถ่ายโอนอำนาจทางการเมืองจากที่เคยผูกขาดกันอยู่แต่ในแวดวงเหล่าชนชั้นสูง และครอบครัวที่มีฐานะร่ำรวยให้กระจายลงมาสู่พลเมืองชาวเอเธนส์ส่วนใหญ่ (Finley, 1985:76) ซึ่งภายหลังจากการเสียชีวิตของเพอริคลีส พวกช่างฝีมือและผู้ใช้แรงงาน ในฐานะพลเมืองคนชั้นล่างของนครรัฐเอเธนส์ ที่ไร้การศึกษาและการฝึกอบรมทางด้านดนตรีและพลศึกษา เข้ามารับตำแหน่งสาธารณะแล้วได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาประชาชน อันจะเป็นประเด็นนำมาถึงการถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความล้มเหลวและความอ่อนแอของระบอบประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ในเวลาต่อมา (Burckhardt, 1998:192)

ระบอบประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ได้มาถึงจุดแห่งความรุ่งเรืองสูงสุดในยุคของเพอริคลีส แต่หลังจากนั้นเป็นต้นมาประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ได้เดินหน้าสู่ความเสื่อม อันมีสาเหตุสำคัญ

* ทูซิดิดีส (Thucydides) นักประวัติศาสตร์ได้กล่าวชื่นชมยกย่องความเป็นรัฐบุรุษของเพอริคลีสและบรรยายภาคประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์เอาไว้ใน History of the Peloponnesian War ในบท "Funeral Oration 2.37"

มาจากตัวผู้นำและผู้ปกครอง มีภูมิหลังเชยิบฐานะตัวเองขึ้นมาจากการเป็นพ่อค้า เจ้าของที่ดินรายใหม่ หรือไม่กี่เป็นเหล่านายทหารที่มีความสามารถพูดชักจูงสมาชิกสภาให้เห็นคล้อยตาม แต่ในความเป็นจริงกลับไม่มีความรู้ที่แท้จริงในการปกครอง มีหน้าซ้ำยังปกครองบ้านเมืองโดยไม่สนใจให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับผลประโยชน์ส่วนรวม เพราะมีแต่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ที่จะนำมาถึงความขัดแย้งระหว่างชนชั้นและก่อกำเนิดความเป็นปัจเจกบุคคล ผู้มองเห็นแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวเริ่มขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว (Ober, 2003:11)

ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าระยะเวลาเพียงกว่าสองร้อยปีของประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ เต็มไปด้วยเรื่องราวและเหตุการณ์ความวุ่นวาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งความไร้เสถียรภาพทางการเมืองที่อุบัติขึ้นในช่วงปลายยุคของประชาธิปไตยเอเธนส์และเหตุการณ์ความพ่ายแพ้ในสงครามเพโลพอนนีเซียนต่อสปาร์ต้าในปี 404 ก่อนคริสตศักราช^{**} เป็นประสบการณ์ทางตรงที่เกิดขึ้นกับนักปราชญ์อย่างเพลโต (427-347 B.C.) โดยจะส่งผลกระทบต่อมุมมองของการวิพากษ์ตัดสินระบอบประชาธิปไตยในลักษณะของการเป็นระบอบการปกครองที่มีความเสื่อม ความอยุติธรรมซึ่งเป็นประเด็นที่ทางผู้เขียนจะได้กล่าวถึงต่อไป

* เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้นำเอเธนส์ตั้งแต่ไคลส์ธีนีส์จนถึงเพอริคลีสล้วนแต่เป็นคนที่มาจากชนชั้นสูงและเป็นเจ้าของที่ดินขนาดใหญ่ทั้งสิ้น แต่เมื่อหันสมัชชของเพอริคลีสซึ่งถือเป็นจุดสูงสุดของความรุ่งโรจน์ประชาธิปไตยเอเธนส์ ผู้นำต่อมามักจะมาจากชนชั้นล่างหรือถ้ามีฐานะก็เป็นพวกที่ธุรกิจของพวกเขาขึ้นมีฐานอยู่บนการใช้แรงงานทาสอำนาจของผู้นำใหม่นี้ขึ้นอยู่กับความสามารถที่พวกเขาจะสามารถหว่านล้อมประชาชนในสภาประชาชนให้คล้อยตามเขาได้เพียงไร ผู้นำเหล่านี้ได้แก่คลีออน (Kleon) เป็นเจ้าของโรงฟอกหนังและไฮเปอร์โอบอลอส (Hyperbolos) เป็นเจ้าของโรงงานผลิตตะเกียงซึ่งเป็นผู้นำเอเธนส์คนสุดท้ายที่ถูกเนรเทศ หรือคลีโอโฟนอน (Kleophon) เป็นช่างทำพินผู้ซึ่งถูกลงโทษและประหารชีวิตจากคดีการเมืองของสงครามเพโลพอนนีเซียน ผู้นำดังกล่าวนี้ต่างแก่งแย่งชิงอำนาจอันเป็นสภาพที่เลวร้ายอย่างยิ่งสำหรับเอเธนส์ในขณะที่กำลังอยู่ในสภาวะสงคราม ในขณะที่เพลโตได้กล่าวเตือนเอาไว้ในโดยการอ้างถึงคำกล่าวของเทพพยากรณ์ (oracle) ที่ทำนายถึงความเสื่อมที่จะบังเกิดกับนครรัฐจะมาถึงเมื่อเผ่าพันธุ์สัมฤทธิ์และเหล็กก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง ซึ่งมีความหมายถึงชนชั้นพ่อค้าและช่างฝีมือ (Republic, 2001: 415c-d)

** โปรดดูประเด็นในเรื่องการพ่ายแพ้สงครามและผลกระทบที่มีต่อความเสื่อมของระบอบประชาธิปไตยได้ใน ไซยงค์ไชยพร, 'รายงานการวิจัยเสนอในโครงการ 2500 ปีประชาธิปไตย กำเนิดและจุดจบของประชาธิปไตยยุคโบราณ-เอเธนส์:บริบท พหุวัฒนธรรมและโครงสร้างทางการเมือง (เอกสารประกอบคำบรรยายวิชาปรัชญาการเมือง โบราณคดีและรัฐศาสตร์:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2550) หน้า 48-52.'

เพลโตกับระบอบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์

กล่าวโดยทั่วไปทัศนคติและแง่มุมของคนสมัยใหม่ต่อระบอบการปกครองประชาธิปไตย นครรัฐเอเธนส์ มักปรากฏออกมาในรูปแบบของการชื่นชมและยกย่อง หรือไม่ก็เติมเปี่ยมไปด้วย ความเคารพ มีความพร้อมในการคัดลอกเอามาเป็นแบบอย่าง ขณะเดียวกันประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ยังเป็นแบบอย่างของอุดมคติ (model) ให้กับผู้คนที่อยู่ทั้งในฝ่ายสนับสนุนและต่อต้านประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบันได้หยิบยกเอามาใช้เพื่อหวังสร้างความสมบูรณ์ และขจัดข้อบกพร่องให้กับแนวคิดเสรีนิยมประชาธิปไตย (Liberal Democracy) แต่หากพิจารณาและศึกษาลงไป ในรายละเอียดอย่างจริงจังแล้วจะพบว่าประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์กลับเต็มไปด้วยบรรยากาศของ ความวุ่นวาย ที่เกิดมาจากความขัดแย้ง การโค่นล้มช่วงชิงอำนาจกันของกลุ่มทางการเมืองต่างๆ ที่ นำมาถึงความไร้ระเบียบ อันเป็นที่มาของความไร้เสถียรภาพให้เกิดขึ้นกับระบอบการปกครองอยู่ เกือบตลอดเวลา

นักวิชาการด้านคลาสสิกอย่างอาร์ลีน แซกซอนเฮาส์ (Arlene Saxonhouse) วิเคราะห์ให้ เห็นถึงการรับรู้ของคนสมัยใหม่ต่อประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ว่า มาจากการมองผ่านเลนส์ของนัก สร้างภาพมายาคติ (mythmakers) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานของนักประวัติศาสตร์ นักคิดทาง การเมืองของอังกฤษและสหรัฐอเมริกาในศตวรรษที่สิบแปด อย่างเช่นทอม เพน (Tom Paine) เจมส์ เมดิสัน (James Madison) อเล็กซานเดอร์ ฮามิลตัน (Alexander Hamilton) มาจนถึงนัก ปรัชญาการเมืองฮานนาห์ อาเรนต์ (Hannah Arendt) ในศตวรรษที่สิบเก้าผู้ที่มีความพยายาม หยิบยืมเอาแนวคิดต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในภาพลักษณ์ความเป็นพลเมืองที่เกิดขึ้นกับประชาธิปไตย นครรัฐเอเธนส์ มาสลายปัญหาความเป็นปริมนทลส่วนตัว และสาธารณะที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของ ความเป็นสังคมการเมืองสมัยใหม่ (Saxonhouse, 1966:11-18) ซึ่งประเด็นการตีความในลักษณะ ดังกล่าว ตัวผู้ศึกษาเองต้องตระหนักรับรู้อยู่เสมอว่าประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ ได้เดินทางผ่าน เวลามาสองพันกว่าปี จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าต้องเกิดการปะทะและผสมผสานเข้ากับแนวคิดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางคริสต์ศาสนา แนวคิดมนุษยนิยม (humanism) ในสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ (Renaissance) แนวคิดการปฏิรูปทางศาสนา (Reformation) แนวคิดเรื่องกฎธรรมชาติ (natural law) และแนวคิดเสรีนิยม (liberalism) (Sartori, 1987:27)

ถึงแม้ว่าประชาธิปไตยทางตรงของนครรัฐเอเธนส์ จะเป็นรูปแบบการปกครองที่เต็มไปด้วย มนต์เสน่ห์แรงดึงดูด สามารถคงคุณค่าและความสำคัญอยู่ในตัวของมันเอง ดังตัวอย่างที่ได้ปรากฏ ผ่านทางกรอบแนวคิดและการปฏิบัติ ตั้งแต่เรื่องการสร้างคุณธรรมของความเป็นพลเมืองผู้อุทิศ ตัวเองเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองอย่างขยันขันแข็ง (actively participation) (Held, 1987:20) ดำเนินอยู่ภายใต้รูปแบบทางการเมืองที่ไม่มีการแยกระหว่างรัฐกับสังคม ใน

ลักษณะที่นครรัฐคือศูนย์รวมจิตใจของพลเมืองทุกคน (Lakoff, 1996:37) และนครรัฐเอเธนส์ในยุคที่ระบอบประชาธิปไตยโดยฉายแสงของความรุ่งโรจน์ (classical age) มีผลให้เอเธนส์ก้าวหลุดออกมาจากยุคโบราณ (archaic age) เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิธีการคิด การมองโลกจากรากฐานความเป็นเทพปกรณัม (mythos) มาสู่การอธิบายในเชิงเหตุผล (logos) ได้แก่การอธิบายเรื่องราวความเป็นไปทั้งของมนุษย์และธรรมชาติจากเดิมที่เคยอ้างอิงอยู่กับอิทธิพลของเหล่าเทพเจ้า ได้ถูกเปลี่ยนมือมาสู่มนุษย์ และยังส่งผลต่อรูปแบบทางการเมืองการปกครอง จากระบอบการปกครองอภิชนาธิปไตย ระบอบทระราชย์เปลี่ยนแปลงมาเป็นระบอบประชาธิปไตยและคณาธิปไตยไปตามลำดับ (Farrar, 1989:61-65) อย่างไรก็ตามในช่วงกลางศตวรรษที่ห้าและสี่ก่อนคริสตกาล ระบอบประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ผ่านการตรวจสอบ โดนการวิพากษ์และตั้งคำถามจากเหล่านักวาทศิลป์ นักประวัติศาสตร์ และนักปราชญ์อย่างเช่นซีโนโฟน (Xenophon) ทูซิดีดีส (Thucydides) และเพลโต (Plato) ในฐานะที่มันเป็นระบอบการปกครองที่มีการส่งเสริมสนับสนุนและอนุญาตให้คนจำนวนมากของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในสถาบันและกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง จากเดิมที่เคยอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยจำนวนหนึ่ง รวมไปถึงการศึกษาถึงผลกระทบที่สืบเนื่องมาจากระบอบการปกครองต่อพฤติกรรม บุคลิกภาพ ความเชื่อ คุณธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของโดยทั่วไปของชาวเอเธนส์ (Ober, 2003:3)

เพลโตได้สะท้อนสภาพการณ์ทางการเมืองของนครรัฐเอเธนส์ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ในงานเขียนอย่าง Apology ว่า “ท่านผู้มีความสูงส่งดีเลิศ ในฐานะที่ท่านเป็นพลเมืองเอเธนส์ เมืองที่มีความยิ่งใหญ่สูงสุดและมีชื่อเสียงที่สุดทางปัญญาและอำนาจ ท่านทั้งหลายไม่มีความละอายต่อการแสวงหาความร่ำรวย ชื่อเสียงและเกียรติยศ ในขณะที่ละเลยต่อเรื่องการแสวงหาปัญญาและสัจธรรมในการทำให้จิตวิญญาณถึงความสมบูรณ์ หรือถ้ามีบุคคลผู้ใดคัดค้านว่าเขาไม่ได้เป็นอย่างที่ข้าพเจ้ากล่าวไว้ ข้าพเจ้าจะไม่ปล่อยให้บุคคลผู้นั้นหลุดรอดไป สิ่งที่ข้าพเจ้าลงมือกระทำต่อเขาก็คือการตั้งคำถาม ทำการตรวจสอบบุคคลผู้นั้น และถ้าหากข้าพเจ้าพบว่าบุคคลผู้นั้นไม่มีคุณธรรม แต่อ้างตนว่ามีข้าพเจ้าก็พร้อมที่จะกล่าวประณาม (Apology, 1977:30a-b) จากปากคำดังกล่าวของโสเครตีสทำให้อนุมานได้ว่า การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์ที่เป็นอยู่ในขณะนั้นเต็มไปด้วยพลเมือง ที่มีเป้าหมายมุ่งเน้นแต่เรื่องของการเสาะแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยละเลยไม่ให้ความสำคัญความสนใจที่ดีต่อเรื่องคุณธรรม และความรู้ที่จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตวิญญาณที่จะมีผลต่อความสัมพันธ์ของการอยู่อาศัยร่วมกันและการก่อร่างสร้างรูปแบบของนครรัฐที่จะเกิดติดตามมา

โดยรากฐานของการเกิดความขัดแย้งมาจากการที่ระบอบประชาธิปไตยเอง ประกอบขึ้นด้วยบุคคลสามประเภท ได้แก่ นักการเมือง คนรวยและคนจนโดยสมาชิกสองประเภทแรก ได้แก่ นักการเมืองและคนรวยจับมือเป็นพันธมิตรกัน ฝ่ายคนรวยจะให้การสนับสนุนปัจจัยด้านการเงินแก่นักการเมือง เพลโตได้บรรยายความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นต่างๆเอาไว้ว่า “มวลชนคนหมู่มากเป็นเหล่าผู้ใช้แรงงาน ที่ไม่ค่อยให้ความสนใจกับเรื่องการเมือง เป็นผู้ถือครองที่ดินผืนน้อย แต่เมื่อผู้คนจำนวนมากเหล่านี้มารวมตัวกันจะเป็นชนชั้นที่มีพลังอำนาจมากที่สุด” (Republic, 2001:564d-565a) ดังนั้นความวุ่นวายของระบอบประชาธิปไตยเกิดมาจากความพยายามในการที่จะประสานผลประโยชน์ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วไม่สามารถประสานเข้ากันได้ ด้วยการให้ชนชั้นล่างคนยากจนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองพร้อมกับชนชั้นสูง คนรวยที่ครอบครองอำนาจ และสิทธิทางการบริหารการปกครองมาก่อน ทำให้ระบอบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์มักจะประสบกับความวุ่นวาย ความไม่สงบทางการเมืองการปกครองอยู่เสมอ ด้วยสาเหตุที่ว่าคนส่วนใหญ่และคนยากจน มีความคิดความเชื่อว่าตัวเองมีอิสระ มีเสรีภาพในการปกครองตนเองโดยไม่มีเจ้านายจำเป็นต้องเชื่อฟัง ฟังพาและฟังฟังคนรวยและคนชั้นสูงอีกต่อไป (Coleman, 2000:22)

อาร์.เอส.ครอสแมน (R.H.S.Crossman) ได้อธิบายถึงที่มาของความไร้ระเบียบและเสถียรภาพทางการเมืองของนครรัฐเอเธนส์ว่ามีที่มาจากสามแหล่งสำคัญ ประการที่หนึ่งมาจากสงครามระหว่างคนรวยกับคนจน หรือฝ่ายคนยากจนที่เกิดขึ้นมาจากการร่วมมือเป็นพันธมิตรระหว่างคนรวยซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินกับเหล่าพ่อค้า มีมวลชนอย่างชาวนาเข้ามาร่วมเป็นกำลังหลัก ขณะที่ฝ่ายประชาธิปไตยประกอบขึ้นด้วยผู้นำจากชนชั้นล่าง คนยากจนจำนวนมากในเมือง พร้อมกับกลุ่มพ่อค้าที่ไม่ลงรอยกันทางด้านผลประโยชน์กับฝ่ายผู้ปกครอง คอยให้การสนับสนุนด้านการเงิน ขณะที่ความไร้ระเบียบและเสถียรภาพทางการเมืองแหล่งที่สองมาจากการมีรัฐบาลที่เลวขึ้นมาบริหารนครรัฐ และสุดท้ายมาจากการที่พลเมืองได้รับการศึกษา การฝึกอบรมที่ยังไม่เพียงพอพร้อมสมบูรณ์พอสำหรับพัฒนาการทางความคิดและจิตวิญญาณ (Crossman, 1963:26-27) นอกจากนี้ความบกพร่องทางด้านการศึกษาและการฝึกอบรมพลเมืองมีผลโดยตรงกับ “สภา

* ผู้นำในระบอบประชาธิปไตยถูกทางเพลโตเรียกว่า “class of drones” ซึ่งลีโอ สเตราส์ ได้อธิบายนัยความสำคัญเอาไว้ว่า “drones” แรกเริ่มเดิมทีคือคนจนในระบอบคณาธิปไตย ต่อมาได้ทำการลุกฮือโค่นล้มผู้นำหรือคนรวยในระบอบคณาธิปไตยและสถาปนาระบอบประชาธิปไตยพร้อมกับก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง “drones” จัดเป็นกลุ่มคนที่มีความสามารถในการพูดและการจัดการเพื่อควบคุมมวลชน ที่อาจนำมาเปรียบเทียบกับอาชีพผู้นำมีอยู่ในปัจจุบัน โปรดดู Leo Strauss. City and Man.(Chicago:The University of Chicago Press, 1964).. p.131.

ประชาชน" (Assembly or Ecclesia) ทำให้เหล่าสมาชิกส่วนใหญ่เป็นเพียงเครื่องมือที่อยู่ภายใต้การอภิปรายชักจูงให้เกิดความคิดเห็นในแบบที่คล้อยตามกัน และลงคะแนนเสียงให้กับเหล่านักการเมืองผู้มีความสามารถในเชิงวาทศิลป์ (Anderson, 1978:39)

นอกเหนือไปจากปัจจัยภายในต่างๆของนครรัฐเอเธนส์เอง ความวุ่นวายทางการเมืองอีกส่วนหนึ่งมีสาเหตุจากการเมืองระหว่างประเทศ คือการที่นครรัฐเอเธนส์ต้องพ่ายแพ้ต่อนครรัฐสปาร์ต้า ในสงครามเพโลพอนนีเซียน (Peloponnesian War) โดยเหตุการณ์ดังกล่าวได้มาประจวบเหมาะกับความวุ่นวายระบอบประชาธิปไตยของเอเธนส์เองที่กำลังก้าวสู่ยุคของความเสื่อมภายหลังการผ่านยุคทองของอันรูจโรจันมาในสมัยรัฐบุรุษเพอริคลีส

สำหรับเพลโตเองระบอบประชาธิปไตยส่งผลกระทบต่อตัวเขาโดยตรง ในฐานะผู้มีประสบการณ์โดยตรงจากการอยู่อาศัย^{**} และยังได้เห็นมันพรากเอาสิ่งที่ดีที่สุดไปจากชีวิตทางปัญญาของเขาก็คือการลงโทษตัดสินประหารชีวิตโสเครตีส ประสบการณ์ที่เลวร้ายกับระบอบประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ ทำให้เพลโตแสดงทัศนคติในเชิงลบต่อชนชั้นล่างหรือคนจำนวนมากที่ถือเป็นองค์ประกอบหลักอันสำคัญของระบอบประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์เอาไว้ในงานเขียนเล่มต่างๆ อาทิ "Crito" แสดงความคิดเห็นที่ไม่ยอมรับ ไม่เชื่อมั่นในความคิดของคนส่วนใหญ่ มีน้ำเสียงในแบบที่ไม่ควรให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของคนทั้งหมด แต่ควรเลือกให้ความสำคัญกับบางคน โดยความคิดเห็นที่ดีมักจะมาจากคนฉลาด ความคิดที่ไม่ดีมีที่มาจากคนโง่ และในส่วนของความรู้ก็มาจากผู้รู้ คนที่มีความรู้ ผู้เชี่ยวชาญ ไม่ได้มาจากคนส่วนใหญ่ทั่วไป (Crito, 1977:47a-48a)

ใน "Gorgias" เพลโตได้บรรยายถึงบรรยากาศของ "สภาประชาชน" (Assembly or Ecclesia) ที่โสเครตีสได้เข้าไปทำหน้าที่ในฐานะพลเมืองชาวเอเธนส์ร่วมกับคนส่วนใหญ่ว่า มีสมาชิกของสภาประชาชนแค่เพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่มีความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริงในเรื่องการบริหารปกครองบ้านเมือง ขณะที่สมาชิกส่วนมากไม่มีความรู้อันใดเลย ทำให้โสเครตีสไม่สามารถพูดหรือสื่อสารสิ่งใดกับสมาชิกจำนวนมากได้ (Gorgias, 1971:474b) ดังนั้นภาพของ "สภาประชาชน" แห่งนครรัฐเอเธนส์ ในสายตาของนักปรัชญาอย่างโสเครตีสและเพลโต คือสภาของเหล่าพ่อค้าและชาวนา เพราะสมาชิกของสภาดังกล่าวได้จับสลากมาจากมหาชน อันได้แก่คนทำ

* ภายหลังจากความพ่ายแพ้ต่อนครรัฐสปาร์ต้า ทำให้ระบอบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์โดน โคน์ล้มและสถาปนาระบอบคณาธิปไตย (oligarchy) ขึ้นมาถึงสองครั้ง คือในช่วงปี 411 B.C. และ 404 B.C.

** เพลโตเกิดเมื่อปี 427 ก่อนคริสตกาล สี่ปีหลังจากเอเธนส์พ่ายแพ้ในสงครามเพโลพอนนีเซียน (Peloponnesian War) กับทางสปาร์ต้าขณะที่ยังสงครามเพโลพอนนีเซียนกินเวลาดังแต่ 431-404 ก่อนคริสตกาล

ความสะอาด ช่างทำรองเท้า ช่างไม้ ช่างเหล็ก ชาวนาและพ่อค้าผู้ปราศจากความรุ่ม ความเข้าใจทางการเมือง ที่ไม่น่าจะมีคุณสมบัติ ความรู้และความสามารถใดๆที่จะดูแลและรับผิดชอบต่อกิจการสาธารณะใดๆได้ นอกจากนี้การที่บุคคลผู้เข้ามาทำหน้าที่ปกครองบริหารบ้านเมืองไม่มีความรู้เกี่ยวกับความดี (the Good) ไม่สามารถรู้ถึงความดีของตัวเอง ความดีของชุมชนการเมืองหรือหากสำนึกก็ไม่สามารถจะแยกแยะมันออกจากกันได้ ทำให้คิดได้เพียงแค่การรักษาผลประโยชน์ระยะสั้นและเฉพาะหน้าของตัวเอง ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกในลักษณะดังกล่าวถือเป็นเพียงการสนองตอบความต้องการของตัวเองเท่านั้น (Vlastos, 1973:150) เพลโตมีความคิดเกี่ยวกับมวลชนคนชั้นล่าง* ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมที่ใช้ชีวิตอยู่กับความจำเป็นที่ต้องผูกติดตัวเองอยู่กับการทำงาน ที่มีความจำใจและต้องใช้แรงงานหนัก ทำให้ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับเรื่องการหาเลี้ยงปากท้องและครอบครัว ขณะที่ความคิดและจิตวิญญาณก็มัวแต่หมกหมุ่นอยู่กับเรื่องของวัตถุนิยม ส่งผลทำให้ไม่มีเวลาจะพัฒนาด้านสติปัญญา เพลโตพิจารณาว่าเป็นสภาวะที่จิตวิญญาณได้เกิดการคดโค้งโค้งงอสูญเสียสภาพและคุณลักษณะที่ดีไป** ขณะเดียวกันซีโนโฟน

* แนวความคิดของเพลโตในลักษณะเป็นปฏิปักษ์กับมวลชนคนชั้นล่าง คนจำนวนมากของสังคม ดำเนินไปในรูปแบบเดียวกับแนวคิดเกี่ยวกับบุคคลที่ตกเป็นทาส ที่ไม่สามารถมีเหตุผล ความรู้ (logos) การเรียนรู้เป็นสิ่งที่ได้มาจากประสบการณ์ และการรับคำสั่งที่มาจากข้างนอกตัวหรือมาจากนายทาส ผู้ที่เป็นทาสสามารถมีได้เพียงแค่เรื่องความคิดเห็น (doxa) มีความเชื่อในสิ่งที่ตัวเองเชื่อว่าเป็นความจริง แต่ไม่สามารถพิสูจน์ ทำการหักล้างได้ว่าทำไมสิ่งที่ตัวเองเชื่อเป็นความจริง มีหน้าจ้ำกายได้บริบทแนวคิดทางการเมืองของนครรัฐเอเธนส์ สถานะของผู้ที่เป็นทาสไม่มีความจำเป็น และความสำคัญต่อกิจการต่างๆของนครรัฐ (polis) ความสำคัญและบริบทของทาสถูกจำกัดอยู่แค่ภายในครัวเรือน (oikos) เท่านั้น (โปรดดู Gregory Vlastos, "Slavery in Plato's Thought." In *Platonic Studies*. (New Jersey:Princeton University Press, 1973), pp. 148-161.

** สังคมเอเธนส์ยุคโบราณแสดงความรังเกียจผู้ประกอบอาชีพเป็นช่างฝีมือ และศิลปิน ซึ่งจาค็อบ เบิร์คชาร์ดท (Jacob Burckhardt) นักประวัติศาสตร์ชาวสวิส อธิบายว่ามาจากสาเหตุสองประการได้แก่ หนึ่งมุ่งแสวงหาผลกำไรจากชิ้นงานและสินค้าและประการที่สองมาจากการผลิตผลงานที่ต้องนั่งหลังคดหลังแข็งอยู่เป็นเวลานาน ในกรณีของช่างเหล็กก็ต้องทนกับความร้อนหน้าเตาหลอม ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวมีผลในทางที่ไม่ดีกับสรีระร่างกาย นอกจากนี้แล้วศิลปินและช่างฝีมือต้องทำงานในที่รม ผิวหนังจึงมีลักษณะที่ซีดเผือกต่างจากผิวหนังของคนชั้นสูงชนชั้นผู้ดีที่มีสีผิวดำนากว่า มีชีวิตชิวกว่า เนื่องจากทำกิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวร่างกายอยู่กลางแจ้งเกือบตลอดเวลา ซึ่งประกอบด้วยเรื่องของดนตรี กวีนิพนธ์ กีฬา งานเลี้ยงรื่นเริงและการเมือง (โปรดดู Jacob Burckhardt, *The Greeks and Greek Civilization*. Edited by Oswyn Murray. translated by Sheila Stern. (New York:St. Martin's Griffin, 1998) ,pp. 189-191.

(Xenophon) บรรยายถึงทัศนคติของชาวกรีกโบราณที่มีกับบุคคลประเภทที่ถูกจองจำอยู่กับการงานประจำ (banalistic or mechanic, routine) เขาไว้ว่า “นครรัฐของเรามีการเรียกขานอาชีพของบุคคลที่ใช้แรงงานประจำไปในทางที่เลวร้าย ออกมาในเชิงดูหมิ่นดูแคลน การงานดังกล่าวสร้างความเสียหายให้กับร่างกาย เนื่องจากการนั่งนิ่งๆ อยู่หน้าตัวงานเป็นเวลานาน จะทำให้ร่างกายหมดเรี่ยวแรง (womanish) ขณะที่จิตวิญญาณค่อยๆ อ่อนแอลง (debilitated) นอกจากนี้แล้วบุคคลผู้ที่ถูกจองจำอยู่กับการงานประจำนั้นเป็นบุคคลที่ไม่สามารถมีเวลาว่าง ให้ความสนใจกับเรื่องของมิตรภาพและบ้านเมือง เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้คนจึงมีทัศนคติในด้านลบต่อบุคคลดังกล่าวทั้งในด้านของการคบหาสมาคมและความรู้สึกหวงแหนบ้านเมือง นอกจากนี้นครรัฐบางแห่งโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นผู้นำในการทำศึกสงคราม ได้สั่งห้ามพลเมืองของตนประกอบอาชีพที่ต้องใช้แรงงานประจำ” (Vlastos, 1993:76)

การที่จิตวิญญาณของมนุษย์ไม่ถูกปกครองจากส่วนที่ดีของจิตวิญญาณ ซึ่งก็คือส่วนที่เป็นสติปัญญา และความรู้ แต่กลับต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองและชี้นำของส่วนที่เป็นความปรารถนาแทน จิตวิญญาณของมนุษย์ที่ถูกปกครองโดยส่วนที่เป็นความปรารถนาจึงไม่แตกต่างไปจากจิตวิญญาณของสัตว์เดรัจฉานที่ต้องถูกฝึกฝนและควบคุมจากผู้ปกครองที่มีสติปัญญา และความรู้มาเป็นผู้ชี้นำ (Republic, 2001:590c-d) นอกจากนี้ข้อบกพร่องของจิตวิญญาณที่ไม่มีความรู้ ที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการแยกแยะเรื่องของความเชื่อ ค่านิยมและการตัดสินใจเรื่องราวต่างๆ นับเป็นปัญหาและความล้มเหลวที่สำคัญของคนชั้นล่างซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคม

การขาดปัญญาและความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องทางการเมืองทำให้คนชั้นล่าง คนยากจนมีแนวโน้มที่จะถูกชักจูง ตกเป็นเครื่องมือของนักวาทศิลป์หรือไม่ก็ผู้ปกครองที่มีวาทศิลป์อันยอดเยี่ยม ซึ่งเพลโตบรรยายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเอาไว้ว่า “นักวาทศิลป์ไม่ได้สั่งสอนหรือให้การอบรม

* ริชาร์ด เคร้าท์ (Richard Kraut) วิเคราะห์ถึงประเด็นที่ชาวเอเธนส์ส่วนใหญ่ ไม่สามารถแยกความรู้ออกจากความเชื่อของตัวเองได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานการอ้างอิงถึงคติความของโสเครติส จากข้อกล่าวหาว่าโสเครติสเป็นผู้ปลุกฝังและมอมเมาความคิดที่ผิดๆ ให้เกิดแก่เยาวชนชาวเอเธนส์ จนเกิดความเสื่อมเสียทางศีลธรรม แต่หากพิจารณาในทางกลับกันบุคคลที่สร้างความเสื่อมเสียให้กับเยาวชนเอเธนส์กลับเป็นผู้ปกครองหรือเหล่าพ่อแม่ของเยาวชนนั้นเสียเอง โดยที่ความเสื่อมเสียมาจาก 1.การ ไม่สามารถให้การศึกษาคิดและการอบรมเลี้ยงดูที่มีความถูกต้องเหมาะสมแก่ลูกหลาน 2.ความเชื่อทางด้านศีลธรรมตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ผิด 3.ในหลายกรณีพ่อแม่ผู้ปกครองของเยาวชนเองก็ประพฤติตนผิดหลักศีลธรรมเสียเอง (โปรดดู Richard Kraut, Socrates and the State. (New Jersey:Princeton University Press, 1984) ..pp. 194-198.

แก่คณะลูกขุนในศาล และกับที่ประชุมอื่นๆของนครรัฐให้มีความรู้ในเรื่องความดี ความถูกต้องที่จะใช้เป็นหลักเกณฑ์แยกแยะออกจากความชั่ว ความไม่ถูกต้อง สิ่งที่พวกเขาลงมือกระทำคือการพูดชักจูงให้ผู้ฟังเชื่อสิ่งที่เขาพูดเท่านั้น (merely persuades) (Crito, 1971:455a-b) ทศนคติในด้านลบที่มีต่อนักวาทศิลป์ยังปรากฏในงานเขียนที่ชื่อ Phaedrus บทสนทนาที่เฟโดรัสพูดคุยกับโสเครตีส ถึงความสามารถ ความเชี่ยวชาญของนักวาทศิลป์ที่ไม่ต้องรู้ว่า ความรู้อันเกี่ยวข้องกับความยุติธรรมที่แท้จริงนั้นมีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างไร เพียงแต่สามารถแสดงออกทำให้มันดูเสมือนว่ายุติธรรม (seem just) ต่อนหน้าผู้คนจำนวนมาก นอกจากนั้นการประสบความสำเร็จในการพูดชักจูงยังเป็นการทำให้สิ่งที่ดูเสมือนความจริง (true) กลายมาเป็นความจริง (the truth) (Phaedrus, 1977:260a-b) เฟโดโตได้ประนามการกระทำดังกล่าวเพราะมีแต่จะสร้างความสับสนตามมาให้กับผู้คนส่วนใหญ่

นอกเหนือไปจากบทบาทของนักวาทศิลป์ในฐานะการทำหน้าที่พูดจาชักจูง เป็นผู้ควบคุมจัดการกับความคิดของคนที่เป็นผู้ฟังและคนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งถูกเฟโดโตพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่อันตรายและแฝงไว้ด้วยความน่าสะพรึงกลัว เนื่องจากปริมาณที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก มีความน่ากลัวอยู่ในตัวของมันเองที่พร้อมจะทำลายและบดขยี้ฝ่ายตรงกันข้ามได้ตลอดเวลา โดยไม่ต้องอาศัยการพูดจาในลักษณะชักจูงและปลุกปั่นใดๆจากเหล่านักวาทศิลป์ก็ได้ (Republic, 2001, 474a-c)

ช่วงที่ประชาธิปไตยเอเธนส์กำลังเติบโตและเบ่งบาน กลายเป็นแหล่งทำมาหาเลี้ยงชีพของนักวาทศิลป์จากทั่วนครรัฐกรีก ผลงานชิ้นสำคัญที่นักวาทศิลป์ได้สร้างเป็นมรดกทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมประชาธิปไตยของชาวเอเธนส์ ก็คือการสร้างมายาคติที่ทำให้คนที่มาเล่าเรียนมีความคิดที่เชื่อมั่นว่าตนเองเป็นผู้มีความรู้ พร้อมกับความสามารถที่จะนำความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาไปใช้ในการปกครอง ตัดสินประเด็นเรื่องราวต่างๆในทางสาธารณะได้ แต่หากพิจารณาในแง่มุมที่เป็นความจริงกลับเป็นการกระทำอยู่บนพื้นฐานของความรู้สึก มาจากอารมณ์เพียงชั่ววูบเพียงเพื่อตอบสนองต่อความอยาก ความต้องการในแบบเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งเฟโดโตได้วิพากษ์ความสัมพันธ์ระหว่างนักวาทศิลป์กับความรู้และลูกคำเอาไว้ว่า

"ครูเอกชนที่ทำงานเพื่อเอาค่าจ้างเรียกกันว่่านักวาทศิลป์ ลงมือสั่งสอนให้กับสามัญชน ออกความเห็นและเรียกมันว่าปัญญา เสมือนหนึ่งความสัมพันธ์กับสัตว์ร้ายที่ใหญ่และแข็งแรงซึ่งเขาเลี้ยงเอาไว้ เขารู้ว่าจะเข้าไปจับตัวมันได้เมื่อใด มีอะไรทำให้มันโกรธ อะไรทำให้มันอารมณ์ดี และรู้ว่าจะสามารถจัดการกับมันได้อย่างไรเพื่อที่จะให้สัตว์ร้ายเชื่อฟังคำสั่ง ต้องใช้เสียงนานาประเภทต่อสถานการณ์ต่างๆเพื่อที่จะใช้เสียงดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการปลอบประโลม และบรรเทาอารมณ์ความเดือดดาลของเหล่าสัตว์ร้าย การคลุกคลีอยู่กับสัตว์ร้ายที่เลี้ยงเอาไว้เป็นเวลานานจนสามารถเรียกสิ่งที่เขาได้เรียนรู้มาว่าความรู้ จัดระเบียบให้กับสิ่งที่ค้นพบอยู่ในรูปของ

ศิลปะและศาสตร์แล้วนำมาสอนโดยไม่รู้ความจริงเกี่ยวกับความเห็นและความปรารถนาเหล่านี้ว่ามีอะไรที่นายกย่องหรือเลวทราม ดีหรือชั่ว ยุติธรรมหรืออยุติธรรม มีเพียงความต้องการจะใช้นั้นแนวคิดดังกล่าวให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของสัตว์ร้ายที่เขาเลี้ยงเอาไว้ด้วยการอธิบายว่าสิ่งใดก็ตามที่สร้างความรำคาญจะเรียกมันว่าความเลว โดยไม่มีมาตรฐานอื่นใดจะมาตัดสินอีก และจะเรียกสิ่งทีพวกเขาคิดว่ามีความจำเป็นเป็นสิ่งที่มีความเที่ยงธรรมและนายกย่อง แต่ไม่เคยผ่านการพิจารณา และไม่สามารถอธิบายให้ผู้ใดฟังได้ว่าความจำเป็นกับความดีนั้นมีธรรมชาติที่แตกต่างกันอย่างไร ถ้าเป็นเช่นนั้น ท่านคิดหรือไหมว่าคนเช่นนั้นเป็นผู้ให้การศึกษาที่แปลกประหลาดสักเพียงใด" (Republic, 2001:493a-c)

เพลโต : ประชาธิปไตยกับการปฏิเสธและ

การเมืองเฉยต่อการแสวงหาความรู้และความจริงในทางการเมือง

ระบอบประชาธิปไตยและผู้ที่อยู่อาศัยภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้สะท้อนธรรมชาติที่เป็นด้านบุคลิกภาพ และอุปนิสัยในแบบของการปฏิเสธและเมินเฉยที่ไม่ให้ความสำคัญ ความสนใจต่อแนวคิดทางด้านทฤษฎีของแบบ (Theory of Form) ซึ่งหมายความถึงการไม่ยอมรับว่ามีความรู้ที่แท้จริง ในฐานะที่จะนำมาใช้เป็นเกณฑ์มาตรฐานตัดสินสิ่งต่างๆ ไม่เชื่อว่ามีความรู้ที่มีความถูกต้องในการนำมาใช้ทางการเมืองการปกครอง และรวมถึงการที่ตัวผู้ปกครองเองจะต้องมีความรู้ดังกล่าวด้วย ซึ่งในความหมายของเพลโตก็คือระบอบการปกครองที่มีราชาปราชญ์คือผู้ปกครอง (philosopher-king) การปฏิเสธรูปแบบการปกครองในอุดมคติที่ได้อุบัติขึ้นกับระบอบประชาธิปไตยและผู้ที่อยู่อาศัยในระบอบประชาธิปไตย พิจารณาได้ว่าเป็นการปฏิเสธรากฐานความคิดและความเป็นไปได้ในการนำเสนอความรู้ด้านปรัชญาการเมืองของเพลโต

เพลโตได้เปรียบเทียบความรู้ และความจริงทางการเมืองเข้ากับเรื่องราวของนายแพทย์ที่พยายามรักษาคนไข้ เพื่อหวังจะให้ผู้ป่วยกลับมามีสุขภาพดีอีกครั้ง โดยการปฏิบัติหน้าที่ของนายแพทย์ต้องผ่านวิธีการรักษาทำให้คนไข้ต้องเผชิญกับความเจ็บปวดและความทรมาน ในขณะที่ความคิดเห็นจากผู้คนส่วนใหญ่จะไม่เข้าใจ และถึงขั้นประนามกล่าวโทษการกระทำดังกล่าวของนายแพทย์ เพลโตแสดงทัศนคติต่อเรื่องดังกล่าวเอาไว้ใน Gorgias ผ่านบทสนทนาระหว่างโสเครตีสกับคัลลิคลีส (Callicles) ว่า "ข้าพเจ้าก็เป็นชาวเมืองเอเธนส์คนหนึ่งที่ยพยายามแสวงหาแก่นที่แท้จริงของการปกครอง และในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ก็อยากจะปฏิบัติทดลองดู เพราะเหตุนี้เองทุกครั้งที่ถูกเถียงกันเรื่องนี้กับใครๆ ข้าพเจ้าก็จะพูดเสมอว่า ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยกับการที่นักการเมืองปล่อยให้ประชาชนทำอะไรตามอำเภอใจมากเกินไป ข้าพเจ้ายังมีความเชื่อว่าคนเราไม่ได้ทำอะไรทุกอย่างเพียงเพื่อความพอใจอย่างเดียว ข้าพเจ้าจึงไม่อยากจะทำตามที่ท่านบอกให้ใช้กลวิธีของ

วาทะศิลป์เลย และข้าพเจ้าก็คงไม่มีอะไรจะพูดที่ศาลเลยถ้าจะถูกลากตัวไปที่นั่น และข้าพเจ้าเองได้พูดไปแล้วกับโพลัสว่า ข้าพเจ้าก็คงจะเป็นนายแพทย์ที่ถูกคณะลูกขุนที่เป็นเด็กๆในศาลฟ้องด้วยคดีคนทำขนมหวาน ท่านลองจินตนาการดูก็แล้วกันว่าคนที่ต้องตกอยู่ในสภาพนั้นจะทำอย่างไร และคนที่กล่าวหาข้าพเจ้าก็คงจะกล่าวโทษข้าพเจ้าว่า 'พี่น้องทั้งหลายชายคนนี้ได้กระทำความผิดที่ร้ายแรงต่อท่านทุกคน เขาทำลายแม่แต่เด็กที่เป็นเยาวชน ตัดแขนตัดขา เอาไฟร้อนๆจี้ ทรมานท่านโดยบังคับให้ท่านอดอาหาร หรือกลืนลมหายใจ เขาทำให้ท่านต้องประสบกับความหิวกระหาย เขาบังคับให้ท่านกินยารสขมเผื่อน ผู้ต้องหาคนนี้ไม่เคยปรนเปรอเราด้วยอาหารอร่อย นานาชนิดเลย' (Gorgias, 1970:521e-522a)

เพลโตได้วิพากษ์ระบอบประชาธิปไตยที่มวลชน ก้าวขึ้นมามีบทบาทหน้าที่สำคัญในทางการเมืองการปกครอง ภายใต้ลักษณะและรูปแบบของการเปรียบเทียบที่ใช้เหล่าลูกเรือผู้ขาดความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญแต่กลับมีความคิดและความเชื่อมั่นว่าตัวเองมีความรู้ความเชี่ยวชาญ แย่งหน้าที่การเดินเรือมาจากกัปตัน ซึ่งเพลโตพิจารณาว่าการปล่อยให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นมาจะเป็นสิ่งที่นำมาถึงความวุ่นวายและอันตรายให้กับสังคมการเมืองในลักษณะที่ว่า "ลองจินตนาการถึงเรื่องที่เกิดขึ้นบนเรือบางลำหรือลำใดลำหนึ่ง ที่ฝ่ายกัปตันเรือใหญ่โตและแข็งแรงกว่าใครๆทุกคนบนเรือ แต่กลับหุนหันวกแถมยังสายตาสั้นทำให้ความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการเดินเรือของกัปตันโดนจำกัด ขณะเดียวกันทางฝ่ายลูกเรือถกเถียงกันถึงความสามารถของแต่ละคนมีอยู่ เขาต่างก็คิดว่าตัวของเขาสามารถเป็นเป็นผู้ถือหางเสือเรือได้ ทั้งๆในความเป็นจริงเหล่าลูกเรือไม่เคยเล่าเรียน มีความรู้ในการเดินเรือมาก่อนเลย รวมทั้งไม่อาจจะระบุชี้ชัดลงไปให้แน่นอนถึงบุคคลที่สั่งสอนถ่ายทอดความรู้และวันเดือนปีที่ได้เล่าเรียนมาได้ ในกรณีดังกล่าวเหล่าลูกเรือเชื่อว่าความรู้ในการเดินเรือนั้นไม่จำเป็นต้องผ่านการเรียนการสอน และพร้อมที่จะทำร้ายใครก็ตามที่คิดและพูดขัดแย้งกับสิ่งที่พวกเขาเชื่อ ทางฝ่ายกัปตันเรือก็ถูกเหล่าลูกเรือล้อมตัวเอาไว้พร้อมกับขอร้องและพยายามลงมือกระทำทุกอย่างเพื่อให้กัปตันเรือส่งมอบการควบคุมหางเสือเรือมาให้ ในบางครั้งคำขอร้องของเหล่าลูกเรือกลุ่มหนึ่งไม่บังเกิดผล แต่อีกกลุ่มหนึ่งกลับได้ไปพวกที่ผิดหวังก็จะฆ่าและโยนฝ่ายที่ได้ควบคุมเรือทิ้งลงทะเลไป จากนั้นทำการเกลี้ยกล่อมด้วยวิธีการนานาชนิดและมอมสุราแก่กัปตันเรือจนกระทั่งมีเมามดสติแล้วเข้าควบคุมเรือแทน รื้อค้นเสบียงอาหารที่เก็บไว้มาบริโภคดื่มเลี้ยงฉลองกัน แล้วเดินเรือไปตามที่เหล่าลูกเรือคิดเอาเองว่าควรจะเป็น นอกจากนี้ยังพากันยกย่องและเรียกผู้ที่รู้จักชักจูง หรือใช้กำลังบังคับกัปตันเรือให้ยินยอมให้พวกตนได้ปกครองเรือว่าเป็นนักเดินเรือผู้ชำนาญ นายเรือและผู้รู้จักกิจการการเดินเรือ ส่วนคนที่ทำอย่างนั้นไม่ได้ก็ถือว่าไร้ประโยชน์ โดยไม่รู้เลยว่าคนนำร่องที่แท้จริงต้องมีความสนใจ ความรู้ในเรื่องของฤดูกาล ท้องฟ้า ลมและดวงดาวและสิ่งต่างๆที่อยู่ในศิลปะดังกล่าวจึงจะนับได้ว่าเป็นผู้บังคับเรือที่แท้จริง

เขาเหล่านั้นไม่เชื่อว่ามีศิลปะหรือวิชาบังคับทางเสียเรือไม่ว่าคนอื่นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม การหาความรู้ดังกล่าวและลงมือทำตามความรู้นั้นพร้อมๆกับวิชาเดินเรือเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ เมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นบนเรือ ท่านคิดหรือไม่ว่าพวกลูกเรือที่อยู่บนเรือแบบนั้นจะเรียกกับตันเรือว่าเป็นนักดูดาวบ้าง คนพูดพล่ามบ้าง และคนไม่มีค่าบ้าง (Republic, 2001:488a-e)

รูปแบบปรัชญาการเมืองที่เพลโตนำเสนอ ก็คือความพยายามที่จะสร้างระบอบการปกครองที่ดี มีความยุติธรรมให้บังเกิดขึ้นภายใต้ลำดับขั้นของการปกครองและบังคับบัญชาที่มีการแบ่งแยกหน้าที่ ความรับผิดชอบระหว่างชนชั้นสามชนชั้นของนครรัฐในอุดมคติ อันได้แก่ผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ และชนชั้นล่างหรือผู้ถูกปกครองออกมาอย่างชัดเจน โดยที่มาของความรู้ทางการเมือง การปกครองดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากการที่บุคคลผู้นั้น และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้นำ ผู้ปกครอง ผ่านการศึกษา การฝึกฝนอบรมมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งก็คือกระบวนการสร้างให้เกิดการใช้สติปัญญาและคุณธรรมในการให้คุณค่า ที่จะติดตามมาด้วยความสามารถทำการแยกแยะ จัดประเภท แจกแจงความเหมือนความต่างและใช้ในการตัดสินเชิงคุณค่า (value judgement) ให้กับสิ่งของและบุคคลในฐานะข้อมูล (fact) ที่ได้รับรู้มาในเบื้องต้น โดยบุคคลผู้นั้นจะกระทำกิจกรรมดังกล่าวได้ต้องอาศัยและใช้สติปัญญาและคุณธรรม ซึ่งก็คือความสามารถในการคิด (noesis) นับเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นสำหรับการเข้าถึงความรู้และทฤษฎีของแบบ (eide)^{**} (Republic, 2001:523a-524a)

เพลโตมีความคิดว่าเรื่องของความรู้และทฤษฎีของแบบ มีผู้คนแค่เพียงจำนวนหนึ่ง หรือคนส่วนน้อยในสังคมการเมืองเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงและเข้าใจมันได้และเมื่อมีคนจำนวนหนึ่งสามารถเข้าถึง และเข้าใจความรู้ในการบริหารการปกครอง กลุ่มคนดังกล่าวจึงสมควรถูกเลือกให้

* นอกจากศิลปะของการเดินเรือแล้วเพลโตมักจะเปรียบเทียบความรู้และคุณธรรมทางการเมืองกับศิลปะในการผลิตสิ่งต่างๆของช่างฝีมือ (art of manufacture) อย่างเช่นช่างทำรองเท้า การสร้างเรือ การทอผ้าและการเลี้ยงสัตว์ ในขณะที่ความยุติธรรมจะเปรียบเทียบกับร่างกายที่มีสุขภาพดี และเปรียบเทียบกับนักการเมือง คนมีศีลมีธรรมกับ นายแพทย์รักษาผู้ป่วย (โปรดดู Renford Bambrough. "Plato's Political Analogies" in *Plato: A Collection of Critical Essays II: Ethics, Politics, and Philosophy of Art and Religion*, eds. Gregory Vlastos (New York: Anchor Books, 1971), pp. 187-205.

** ความรู้ก็คือการเข้าถึงทฤษฎีแบบ (Idea of Form) อันจะเป็นองค์ความรู้ใช้อ้างอิงสำหรับกิจกรรมทางปัญญาในการให้คุณค่า ตัดสินและแยกแยะสรรพสิ่งต่างๆอาทิขาว-ดำ ไกล-ใกล้ เบา-หนัก ดี-เลว สวยงาม-น่าเกลียดและ ยุติธรรม-อยุติธรรม

มาเป็นผู้ปกครอง ซึ่งแนวคิดที่มุ่งเน้นโดยให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถของตัวผู้นำเพลโต จัดได้ว่ามีความขัดแย้ง ตรงกันข้ามกับแนวคิดของระบอบประชาธิปไตยที่มีความเชื่อมั่นว่า มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคพร้อมกับศักยภาพและความสามารถที่ปกครองได้ทั้งตัวของเขาเองและผู้อื่นในสังคม

ภาพลักษณ์ของระบอบประชาธิปไตยและข้อบกพร่องที่เพลโตได้บรรยายเอาไว้ใน the Republic คือระบอบการปกครองที่อนุญาตให้พลเมืองดำรงอยู่ในฐานะการเป็นผู้ถือครองความเสมอภาคและเสรีภาพอย่างเต็มรูปแบบ โดยที่บุคคลอื่นหรือแม้แต่ทางด้านผู้ปกครองเองไม่มีสิทธิเข้าไปแทรกแซงและก้าวก่าย รวมทั้งไม่สนใจไม่ให้ความสำคัญในเรื่องต่างๆ อาทิการตั้งคำถาม การตรวจสอบถึงภูมิหลังที่มาของบุคคลผู้จะก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำทางการเมืองและผู้ปกครอง ขอเพียงเป็นบุคคลผู้ที่ได้รับฉันทานุมัติผ่านขบวนการเลือกตั้งและการยอมรับจากพลเมืองส่วนใหญ่ ก็เป็นเงื่อนไขที่เพียงพอและมีความชอบธรรม สำหรับการรับตำแหน่งสาธารณะและนั่งเป็นผู้ปกครอง (Republic, 2001:557e-558c)

นอกเหนือไปจากกระบวนการคัดสรรผู้นำที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น สามารถที่จะกล่าวได้ว่า ระบอบประชาธิปไตยมีรากฐานที่มาจากกรณีที่ผู้คนส่วนใหญ่ของสังคมไม่ได้รับการศึกษาอบรมที่ถูกต้อง ทำให้ไม่สามารถสร้างควมมีคุณธรรมและการเป็นบุคคลผู้มีวิจรรย์ญาณ ซึ่งผลจากความหย่อนยานไร้ประสิทธิภาพของระบบการศึกษาและการอบรมเลี้ยงดู มีผลโดยตรงต่อความคิดและจิตวิญญาณของพลเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยดำเนินไปในลักษณะที่ไม่เอาใจใส่ ให้ความสำคัญในการแยกแยะความปรารถนาที่ไม่จำเป็น (unnecessary desires) ออกจากความปรารถนาที่จำเป็น (necessary desires) โดยนำความปรารถนาทั้งสองอย่างมาผสมปะปนกันทำให้ไม่สามารถจัดระเบียบพร้อมทำการแจกแจงและแยกแยะเพื่อให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญ (Republic, 2001:559a-561c)

เมื่อทั้งความคิดและจิตวิญญาณและชีวิตของผู้คนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ได้เคลื่อนไหวอยู่ภายใต้ลักษณะของการโดนเหวี่ยงไปมาระหว่างความปรารถนาที่จำเป็นและความปรารถนาที่ไม่จำเป็น การดำเนินกิจกรรมต่างๆจะปรากฏออกมาในลักษณะที่ไม่สนใจลงมือศึกษาในแบบจริงจัง เพลโตบรรยายวิถีชีวิตในแบบผิวเผิน ไม่มีความแน่นอนและไม่คิดที่จะวางแผนการ

* ตัวผู้ปกครองจำเป็นต้องมีความรู้ที่แท้จริงในการปกครองบ้านเมือง ปรากฏอยู่ในงานเขียนชิ้นสำคัญทางปรัชญาการเมืองของเพลโตอย่าง Gorgias, the Republic และ The Statesman

ระยะยาวเอาไว้ว่า “ผู้คนเหล่านี้ใช้ชีวิตในแบบวันต่อวัน ทำการสนองต่อความอยากที่เกิดขึ้นมาในช่วงเวลานั้นๆ วันหนึ่งเขาตีหมกอย่างเผลอมาในวันต่อมากลับรับประทานครานแต่เพียงน้ำเปล่า ในบางเวลารุ่นอยู่กับการออกกำลังกายแต่ในเวลาต่อมากลับกลายเป็นคนเกียจคร้าน นิ่งนิ่งเฉยไม่สนใจใยดีกับความเป็นไปของโลก หรือในบางเวลาใช้เวลาไปกับการศึกษาปรัชญาและใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับเรื่องของการเมือง แต่ถ้าหากเกิดอารมณ์ชื่นชมความเป็นทหารชาตินักรบขึ้นมา ก็จะสมัครเข้าเป็นทหารในกองทัพ หรือหากเกิดชอบชีวิตทางธุรกิจก็จะเปลี่ยนไปเป็นนักธุรกิจทำการค้าทุกประเภท เพราะฉะนั้นภายใต้ระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นวิถีชีวิตที่ดำเนินไปอย่างไร้จังหวะ และรูปแบบ แต่สำหรับบุคคลผู้นั้นกลับคิดว่าเป็นชีวิตที่มีสีสันความสนุกสนาน เต็มเปี่ยมไปด้วยเสรีภาพและเป็นชีวิตที่น่าอิจฉาแก่บุคคลที่พบเห็นและยืนยันที่จะใช้ชีวิตในลักษณะเช่นนี้ตลอดไป” (Republic, 2001:561d)

ระบอบประชาธิปไตยนับเป็นระบอบการปกครองที่อนุญาตให้พลเมืองแต่ละคนสามารถดำเนินชีวิตตามที่ตัวเองต้องการ ในลักษณะของการสนองต่อความต้องการส่วนตัวอยู่แต่ในโลกของตัวเอง โดยไม่ต้องมีความเชื่อเพื่อเชื่อแผ่ เกิดความสำนึก ในลักษณะของการมีความเชื่ออาทร ความผูกพันและความรับผิดชอบต่อเรื่องราวความเป็นไปของสังคมการเมือง ซึ่งเพลโตบรรยายบุคลิกลักษณะความเป็นบุคคลเอกชน (private person) ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ว่า “เป็นระบอบการปกครองที่ไม่มีการบีบบังคับให้บุคคลผู้นั้นต้องรับตำแหน่งสาธารณะ ทั้งๆ ที่มีคุณสมบัติพร้อม รวมไปถึงการที่ไม่ต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามผู้ปกครอง หากเกิดความไม่พอใจผู้ปกครองขึ้นมา ไม่ต้องเข้าร่วมสงครามทั้งๆที่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในภาวะสงคราม ไม่มีการบังคับให้รักษาสันติภาพไว้ถ้าหากไม่ต้องการมัน ขณะที่ผู้คนรอบตัวกำลังเป็นกังวลวนววยอยู่กับมัน และถ้าหากมีกฎหมายห้ามไม่ให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเป็นผู้พิพากษาก็สามารถทำตามความชอบ โดยทั้งหมดนี้เป็นการใช้ชีวิตในแบบเฉพาะหน้าอันน่าอภิมรย์ (Republic, 2001:557e-558a)

ระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นระบอบการปกครองที่ไม่สามารถมีมาตรการใดๆ ออกมาใช้บังคับ คงได้แต่ปล่อยให้พลเมืองของตัวเองใช้ชีวิตอยู่กับเสรีภาพ สนองต่อความอยาก ความปรารถนาของตัวเอง เป็นสิ่งซึ่งนำมาถึงการไม่สามารถจัดความเป็นระเบียบแบบแผน (formlessness) ให้กับความเป็นอยู่ของบุคคลผู้นั้นเอง ความไร้ระเบียบกฎเกณฑ์ดังกล่าวยังขยายตัวไปถึงรูปแบบของความสัมพันธ์กับผู้คนในสังคมการเมือง ดำเนินไปในแบบที่ไม่อาจจัดและสร้างนิยามในเรื่องลำดับชั้นของความสัมพันธ์ (hierarchy and ranking) ที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครอง ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ ไปจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับลูกศิษย์ ซึ่งเพลโตบรรยายถึงภาพความไร้ระเบียบแบบแผนอัน

เกิดขึ้นมาจาก การขาดกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ต่างสถานะและบทบาทเอาไว้ว่า “ตัวอย่างของบิดาย่อมทำนิตยให้เหมือนบุตรของตัวเองและเกรงกลัวบุตร ฝ่ายบุตรนั้นเล่าก็ทำนิตยให้เหมือนกับบิดา กระทำการโดยปราศจากความละอายและความเคารพเกรงกลัวบิดา ด้วยสิ่งที่บุตรต้องการก็คือการมุ่งไปที่ความมีเสรีภาพ ทางด้านคนต่างชาติที่อพยพมาจากต่างบ้านต่างเมือง ก็จะมีความรู้สึกว่าตนเองเท่าเทียมกับพลเมืองของเมืองนั้น... สิ่งเหล่านี้และสิ่งเล็กน้อยอื่นๆ จะเกิดขึ้นตามมาในสังคมดังกล่าว อาจารย์ก็จะเกรงกลัวลูกศิษย์ ถึงขั้นประจบเอาอกเอาใจลูกศิษย์ ทางฝ่ายลูกศิษย์จึงดูหมิ่นไม่ให้ความเคารพแก่ผู้ที่เป็นอาจารย์และผู้ดูแลตนในแบบที่ควรจะเป็น ในภาพที่ใหญ่กว่านั้นเหล่าเด็กหนุ่มก็จะเอาอย่างคนที่มีอาวุโสกว่า เริ่มต้นและทำทายผ่านทาง คำพูดและพฤติกรรม คนแก่อาวุโสจะกลับมีพฤติกรรมเหมือนเด็ก เลียนแบบเด็กโดยแสดงตนว่าเป็นคนที่มีเสน่ห์สามารถคบหาสมาคมโดยง่าย การกระทำตนเช่นนั้นมิมีวัตถุประสงค์เพื่อจะได้ไม่ถูกมองว่าเป็นบุคคลที่ขวางหูขวางตาและเป็นผู้หลงในอำนาจ (Republic, 2001:562e-563b)

ความไร้ระเบียบแบบแผนของความสัมพันธ์ ได้แพร่ขยายอาณาบริเวณไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งที่อยู่ต่างสถานะภาพอาทิ นายทาสกับบ่าวไพร่ มนุษย์กับสัตว์เดรัจฉาน ความสัมพันธ์แบบใหม่เริ่มปรากฏออกมาในลักษณะที่ทั้งสองฝ่ายดำรงอยู่ค่อนข้างมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ซึ่งเพลโตอธิบายเอาไว้ว่า “...และเสรีภาพอันไร้ขีดจำกัดของคนทั้งหลายภายใต้ระบอบประชาธิปไตยได้บังเกิดขึ้นกับเหล่าไพร่ทาสทั้งหญิงและชาย มีเสรีภาพในระดับที่ไม่ยิ่งหย่อนน้อยหน้าไปกว่านายทาสที่เป็นเจ้าของผู้ปกครอง นอกจากสิ่งดังกล่าวแล้วเราเกือบลืมนี่ที่จะกล่าวถึงความเสมอภาคและเสรีภาพของความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายที่เกิดขึ้นใหม่จากการมีกฎหมายบ้านเมืองขึ้นมารองรับ นอกเหนือไปจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกันที่เปลี่ยนโฉมหน้าไป ท่านคงไม่เชื่อมั่นหากไม่ได้มาเห็นด้วยสายตาของตัวเองถึงเรื่องที่สัตว์เลี้ยงในระบอบประชาธิปไตยมีเสรีภาพมากกว่าระบอบการปกครองอื่นๆ ดังที่สุภาพสตรีเคยกล่าวเอาไว้ว่า สุนัขจะทำตัวเหมือนกับเจ้านายที่เลี้ยงดูมัน รวมถึงเหล่าม้าและลาทั้งหลายต่างมีนิสัยทำตามใจมันอย่างเสรี ให้อาหารสุดตมเอาบรรยากาศของเสรีภาพไปจนเต็มปอดทั้งสอง สามารถวิ่งเล่นชนใครต่อใครตามท้องถนน สิ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาคือเรื่องราวความเป็นไปของระบอบการปกครองที่เพียบพร้อมไปด้วยความมีเสรีภาพ (Republic, 2001:563b-c) นอกจากนี้เพลโตยังได้ตั้งข้อสังเกต

สถานการณ์ดังที่ได้กล่าวมาสามารถนำไปเปรียบเทียบกับความเป็นอยู่ของสัตว์เลี้ยงในสมัยปัจจุบันที่เจ้าของเลี้ยงดูจนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีกว่ามนุษย์บางคน รวมไปถึงแนวคิดการณรงค์และขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในเรื่องสิทธิของสัตว์ (animal rights)

เกี่ยวกับการหลงยึดติดอยู่กับเรื่องของเสรีภาพ ทำให้ผู้อยู่อาศัยในระบบประชาธิปไตยมีปฏิกิริยากับผู้ใดก็ตามที่พยายามเขียนและสร้างกฎเกณฑ์ทางด้านศีลธรรมอันมีความเคร่งครัด เพื่อมาบังคับใช้ร่วมกันในลักษณะที่ว่า “ท่านเคยสังเกตบ้างไหมถึงความรวดเร็วของผู้คนในระบบประชาธิปไตย ในกรณีที่เกิดมีผู้ใดพยายามยับยั้งความเป็นทาสให้พวกเขาต้องสูญเสียความมีเสรีภาพไปแม้แต่เพียงเล็กน้อย จะแสดงความโกรธ ความไม่พอใจ และไม่สามารถที่จะอดทนกับกฎเกณฑ์ใหม่ได้ ในท้ายที่สุดผู้คนเหล่านี้จะไม่ให้ความสำคัญทั้งกับกฎหมายที่ไม่ว่าจะกลายเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษร รวมไปถึงการตัดสินใจในเรื่องใดก็ตาม โดยไม่คำนึงถึงว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือในทางสาธารณะ ก็จะไม่มีความคอยเป็นเจ้านาย หรือเป็นผู้ที่คอยบงการอยู่ (Republic, 2001:563e)

เสรีภาพอันเปี่ยมล้นภายใต้ระบอบประชาธิปไตยดังที่เพลโตบรรยายเอาไว้ อนุญาตให้ผู้อยู่อาศัยสามารถใช้ชีวิตตามความต้องการในทุกรูปแบบ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างหลากหลายหรือในทางกลับกันก็อนุญาตให้บุคคลผู้นั้นไม่ต้องเป็นอะไรเลย และไม่ต้องลงมือทำอะไรเลยก็ได้ (Republic, 2001:558-561d) เสรีภาพที่ปล่อยให้ผู้อยู่อาศัยใช้ชีวิตตามความอยาก ความต้องการของตัวเองมีผลทำให้ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีความขัดแย้ง และดำเนินไปในลักษณะสวนทางกับแนวคิดด้านคุณธรรมของเพลโตว่าด้วย “หลักการชำนาญเฉพาะด้าน” (principle of specialization) กำหนดให้มนุษย์แต่ละคนทำหน้าที่ที่ตัวเองมีทักษะความถนัดตามธรรมชาติ (one man, one art) (Republic, 2001:433a) ซึ่งแนวคิดของการทำหน้าที่เฉพาะด้านที่ตัวเองมีความถนัด มีความสามารถ ถูกนำมาอธิบายเชื่อมโยงกับเรื่อง “เทพปกรณัมว่าด้วยเผ่าพันธุ์มนุษย์” (myth of races) เพื่อที่จะถูกใช้เป็นอุดมการณ์สร้างระบอบการปกครองที่เพลโตต้องการให้มันเกิดขึ้นมา (Saxonhouse, 1998:268)

เพลโตได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการอ้างอิงถึงเรื่องราวทาง “เทพปกรณัม” ว่าต้องการให้ผู้ปกครองมีความรู้ สามารถนำมาใช้ในการแยกแยะบุตรหลานที่มีสกุลรุนชาติหรือกำเนิดดี มาจากส่วนผสมที่ดีที่สุด มีค่าสูงสุดของโลหะธาตุอันได้แก่ทองคำ จะได้ถูกคัดเลือกเตรียมตัวเอาไว้สำหรับการเป็นผู้ปกครอง เพื่อคัดแยกออกจากผู้ที่มีกำเนิดด้อยต่ำซึ่งประกอบขึ้นจากส่วนผสมของโลหะวัตถุที่ด้อยคุณค่าอย่างโลหะสัมฤทธิ์และเหล็กเอาไว้ดังนี้ “ท่านทั้งหลายในนครรัฐแห่งนี้คือพี่น้องกัน

* แนวคิดที่อ้างอิงอยู่กับเรื่องของเทพปกรณัมแห่งเผ่าพันธุ์ เปรียบเสมือนกับอุดมการณ์ในเรื่องของ “การโกหกที่สูงส่ง” (noble lies) ที่ผู้นำ ผู้ปกครองหยิบยกนำมาใช้กับผู้ใต้ปกครอง

แต่ก่อนหน้านั้นเทพเจ้าได้สร้างพวกท่านขึ้นมาโดยได้ใช้ทองคำเป็นส่วนผสมสำหรับการสร้างบุคคล ผู้จะเป็นผู้ปกครอง แล้วพระองค์ได้ใช้เงินสำหรับสร้างบุคคลที่จะมาเป็นเหล่าผู้พิทักษ์ สุดท้าย พระองค์ได้ใช้เหล็กและสัมฤทธิ์สำหรับสร้างผู้ที่จะเป็นชาวนา รวมไปถึงช่างฝีมือประเภทต่างๆ และเนื่องจากทุกคนล้วนเกี่ยวข้องเป็นพี่น้องกัน จึงมีความเป็นไปได้ในการที่บิดามารดามีเชื้อสายทอง จะให้กำเนิดบุตรที่เป็นเงิน ในทางกลับกันบุตรที่เป็นทองอาจเกิดจากบิดามารดาที่มีเชื้อสายเงินก็ได้ เช่นเดียวกันกับพวกที่เหลือนอกจากอีกประเภทหนึ่งก็ได้ ดังนั้นสิ่งที่มีความสำคัญที่เทพเจ้าได้แนะนำกับผู้ปกครองก็คือให้ผู้ปกครองคอยระมัดระวังดูแลส่วนผสมที่ถูกต้องเหมาะสมให้เกิดขึ้นกับจิตวิญญาณของลูกหลาน ถ้าหากลูกหลานที่กำลังกำเนิดขึ้นมา มีโลหะสัมฤทธิ์ และเหล็กผสมอยู่ ไม่ต้องเกิดความรู้สึกเอ็นดูและสงสาร แต่ควรจะจัดการให้ลูกหลานเหล่านั้นมีความเป็นอยู่ในที่ทาง อันเหมาะสมตามธรรมชาติของเขา ด้วยการขับไล่ให้ไปทำงานอยู่ร่วมกับพวกช่างฝีมือและชาวนา แต่ถ้าหากบุตรหลานของคนเหล่านี้เกิดมาจากการมีเงินและทองเป็นส่วนผสมอยู่ ก็ต้องให้การยอมรับและคัดเลือกนำมาผ่านการศึกษาและอบรมเลี้ยงดู เพื่อจะได้ทำหน้าที่เป็นผู้พิทักษ์และผู้ปกครองในวันข้างหน้า และสำหรับสิ่งที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมานี้มีคำทำนายจากเทพเจ้าอยู่ว่า อวสานของนครรัฐจะเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์ที่มีส่วนผสมของเหล็กและสัมฤทธิ์มีโอกาสก้าวขึ้นมาเป็นผู้ปกครอง” (Republic, 2001:415a-c) ซึ่งอวสานดังกล่าวสำหรับเพลโตหมายถึงความถึงระบอบประชาธิปไตยที่คนชั้นล่าง และคนส่วนใหญ่ของสังคมได้รับสิทธิและถูกคัดเลือกให้เป็นผู้ปกครอง

นอกเหนือไปจากการวิพากษ์ที่มุ่งเป้าไปยังมวลชนชั้นล่าง ในฐานะพื้นฐานองค์ประกอบที่จัดว่ามีความสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เพลโตยังได้โจมตีบุคคลและนักการเมืองผู้ได้รับการยกย่องในฐานะวีรบุรุษและวีรบุรุษของประชาธิปไตยเอเธนส์โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำทางการเมืองอย่างเพอริคลีส (Pericles) ซึ่งหากวัดจากมาตรฐานของเพลโตเองได้กลายเป็นผู้ปกครองที่ล้มเหลวมีข้อบกพร่องมาจากการที่ไม่สามารถยกระดับศีลธรรมและจิตวิญญาณให้กับพลเมืองชาวเอเธนส์ โดยกล่าวผ่านคำพูดของโสเครตีสที่ว่า “ข้าพเจ้าอยากรู้ว่า เราควรทำอย่างไรถ้าเราจะอุทิศชีวิตเพื่อการเมืองในนครรัฐเอเธนส์นี้ ถ้าท่านจะทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์แล้ว ท่านคำนึงบ้างหรือไม่ว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้ประชาชนอย่างเราๆ เป็นคนดีขึ้นก่อน เพราะเราเห็นพ้องต้องกันว่า หน้าที่ที่สำคัญที่สุดของคนที่เป็นนักการเมืองคือสิ่งนี้ หรือท่านจะตอบว่าอย่างไร ถ้าให้ข้าพเจ้าตอบเองก็จะพูดว่า นี่คือนหน้าที่ที่เราควรทำเพื่อบ้านเมืองของเรา ส่วนใครต่อใครที่ท่านเอ่ยชื่อยกตัวอย่างมานั้น ท่านยังมีความเชื่ออยู่หรือว่าเพอริคลีส (Pericles) ซามอน (Simon) มิลธีอาติส

(Miltiades) และThemistocles) เป็นพลเมืองดี ... ถ้าเขาเป็นคนเลี่ยม้า ลา วัว เขาจะต้องเป็นคนเลี่ยมที่เลวที่สุด เพราะสัตว์เลี่ยมที่อยู่ในความดูแลของเขา ซึ่งไม่เคยกัด เตะและชนกันมาก่อนจะกลายเป็นสัตว์เลี่ยมที่ไม่เชื่อง มีความดุร้าย และเมื่อเขาจะมอบสัตว์เหล่านี้ให้คนอื่น เลี่ยมคู่ต่อไป สัตว์เหล่านั้นก็เลี่ยมไม่เชื่องเสียแล้ว เมื่อปรากฏออกมาเป็นอย่างนี้แล้วท่านไม่คิดว่าเขาเป็นคนเลี่ยมสัตว์ที่เลวหรือ... ถ้าเพอริคลีสเป็นรัฐบุรุษหรือนักการเมืองที่ดีจริงแล้วประชาชนภายใต้การปกครองของเขาก็จะเป็นพลเมืองที่ดี อยู่ในศีลในธรรมใช่หรือไม่... แต่ปรากฏว่าเมื่อเพอริคลีสพ้นจากหน้าที่ ชาวเอเธนส์กลับเป็นคนเลวร้ายยิ่งเสียกว่าตอนที่เขาเข้ามาปกครองบุคคลเหล่านี้เสียอีก ซึ่งตัวเขาเองก็คงไม่ยากให้ผู้ได้ปกครองของเขากลายเป็นคนเช่นนั้น (Gorgias, 1971:515-516c)

เพลโตได้ทำการลอกคราบผู้นำ นักการเมืองของระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ที่มัวมอมเมาประชาชนด้วยโลกของวัตถุสิ่งของ แต่กลับละเลยการพัฒนาจิตวิญญาณใน Gorgias ต่อไปว่า "ถ้าตราบโศกที่นักการเมืองยังไม่ได้ทำให้ประชาชนเป็นคนดี รู้จักควบคุมกิเลสความปรารถนาของตนเองอย่างที่พลเมืองดีควรทำ ตราบนั้นนักการเมืองก็เลวเหมือนกันหมด ไม่ว่าจะในอดีตหรือปัจจุบัน... ท่านเองก็เหมือนกันคัลลิกลีส ท่านก็สรรเสริญนักการเมืองที่ปรนเปรอให้ประชาชนลุ่มหลงอยู่กับความเพลิดเพลินสนุกสนานตามที่คนต้องการโดยมิได้คำนึงถึงคุณโทษอะไรเลย ประชาชนก็ยกย่องคนพวกนั้นว่าทำให้บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง โดยมองไม่เห็นวาทะที่จริงนั้น บ้านเมืองของเรากำลังเสื่อมทรามและเน่าจนถึงแก่นข้างใน นักการเมืองเหล่านั้นต่างหากที่ยัดเยียดระดมสร้างท่าเรือ อู่ต่อเรือ กำแพงเมือง สิ่งไร้สาระต่างๆ ขึ้นมาด้วยเงินภาษีที่ชูดเลือดชูดเนื้อไปจากประชาชน โดยไม่คำนึงถึงความพอดี ความควรไม่ควร เพราะฉะนั้นเมื่อเกิดเรื่องที่ร้ายแรงแทรกเข้ามา ประชาชนก็หันไปเล่นงานพวกสภาขุนนาง แต่ยังคงยกย่องให้การสรรเสริญคนอย่างไซมอน Themistocles และเพอริคลีส" (Gorgias, 1971:517b-519a)

* โสเครตีสอธิบายให้คัลลิกลีส (Callicles) คู่สนทนาใน Gorgias รับฟังถึงชะตากรรมอันน่าเศร้าสลดในทางการเมืองของผู้นำและนักการเมืองเอเธนส์อันเนื่องมาจากการปกครองที่ล้มเหลวว่าบุคคลอย่างไซมอน โคนลงโทษจากพลเมืองด้วยการใช้มาตรการเนรเทศ (ostracize) เป็นเวลาสิบปี เช่นเดียวกับThemistocles ขณะที่มิลทิดีสผู้มีชัยชนะจากศึกมาราธอนก็เกือบถูกประชาชนจับ โยนลงเหว

เพลโตกับสภารัตถของระบอบประชาธิปไตย

เสรีภาพ-เสมอภาคสู่ความล้มเหลวทางศีลธรรม

ลีโอ สเตราส์เคยตั้งข้อสังเกตถึงการที่สังคมนิยมยึดเอาความมีเสรีภาพเป็นเป้าหมายหลัก ซึ่งสังคมนิยมนั้นต้องตระหนักว่าเสรีภาพมีธรรมชาติอันเต็มไปด้ด้วยความคลุมเครือและความไม่ชัดเจนอยู่ในตัวมันเอง ปล่อยให้มนุษย์ใช้มันทำความดี หรือความชั่ว ยกกระตือรือร้นหรือลดระดับตัวเอง เป็นเสรีชนที่รู้คุณค่าของเสรีภาพหรือเป็นผู้ที่จงใจยโสโอกาสเอาจากความมีเสรีภาพสนองต่อความอยากทุกประเภทของตัวเอง หรืออาจขยายตัวออกไปถึงขั้นมองข้ามระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อตกลงต่างๆ ในการอยู่อาศัยร่วมกันเป็นสังคม (Strauss, 1975:35) จากทัศนคติดังกล่าวสามารถนำมาเชื่อมโยงเข้ากับความคิดของเพลโต โดยมีความคิดว่าไม่มีสิ่งใดที่จะปราศจากความยุติธรรมและความเลวร้ายไปกว่าการที่ระบอบการปกครองนั้นอนุญาตและปล่อยให้เสรีให้พลเมือง ผู้อยู่ใต้การปกครองสามารถลงมือกระทำสิ่งต่างๆ ได้ตามที่ตัวเองปรารถนาภายใต้ข้ออ้างและแนวคิดในเรื่องเสรีภาพ เป็นการกระทำโดยไม่มีภาระที่นำมาจากผู้นำและออกมาตรการต่างๆ เพื่อมาจำกัดให้การควบคุมดูแล บทวิพากษ์ดังกล่าวของเพลโตมาจากความคิดทางการเมืองที่เน้นหนักให้ความสำคัญกับความเป็นเอกภาพ ความเป็นระเบียบของนครรัฐอยู่เหนือเรื่องเสรีภาพ ความเสมอภาคของพลเมือง (Klosko, 1986:151) และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเสรีภาพที่ถูกมอบให้กับคนชั้นล่าง คนจำนวนมากของสังคมที่พร้อมจะแปลงสภาพไปสู่ความเป็นอนาธิปไตยทางการเมือง (anarchy) ได้ตลอดเวลา ใน The Laws เพลโตได้วิเคราะห์ให้ผู้อ่านมองเห็นภาพของ

มอแกนส์ เอช. ฮันเซน (Mogens H. Hansen) อธิบายความหมายของแนวคิดในเรื่องเสรีภาพ (freedom) ที่ปรากฏอยู่ในนครรัฐเอเธนส์ประกอบด้วย 1.ความแตกต่างระหว่างเสรีชนกับผู้ที่เป็นทาส 2.เสรีภาพในฐานะเป็นอุดมคติของระบอบประชาธิปไตยที่อยู่ตรงกันข้ามกับระบอบทรราชย์ เห็นตัวอย่างที่ชัดเจนได้จากคำกล่าวของ Democritus ที่ว่า "เป็นคนจนในระบอบประชาธิปไตยดีกว่าเป็นคนรวยในระบอบทรราชย์" 3.เสรีภาพในฐานะเป็นสิ่งบ่งบอกสถานะของความเป็นพลเมืองชาวเอเธนส์ 4.เสรีภาพคือสิทธิที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง 5.สามารถดำเนินชีวิตตามที่ตัวเองต้องการโดยปราศจากการแทรกแซง การควบคุมจากผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากฝ่ายผู้ปกครอง 6.เสรีภาพเทียบเท่ากับสภาวะที่พึ่งพาตัวเองได้ (autonomous) ไม่ถูกครอบงำ ถูกปกครองจากบุคคลผู้อื่น โดยมักใช้อธิบายการปกครองที่เป็นอิสระของนครรัฐ 7.มีความหมายในทางปรัชญา ได้แก่ความสามารถควบคุมบังคับเป็นเจ้านายตัวเอง (โปรดดู Mogens H. Hansen. "The Ancient Athenian and the Modern Liberal View of Liberty as a Democratic Ideal" in *Demokratia: A Conversation on Democracies, Ancient and Modern*. Edited by Josiah Ober and Charles Hedrick (Princeton: Princeton University Press, 1996) ..pp.93-94.

เสรีภาพ ที่เกิดขึ้นกับผู้คนในระบบประชาธิปไตยมีผลให้นครรัฐเอเธนส์ละเลยที่จะให้ความสำคัญต่อการกำหนดประเภทและรูปแบบของดนตรีที่ใช้ในงานพิธีการและโอกาสต่างๆว่า “ในอดีตดนตรีของนครรัฐเอเธนส์ประกอบขึ้นด้วยประเภทและรูปแบบที่หลากหลาย (various categories and forms) โดยการเคารพบูชาเหล่าเทพเจ้ากระทำผ่านบทสวดสรรเสริญ (hymns) ตามมาด้วยคำประพันธ์ไว้อาลัยผู้มรณะ (laments) เพลงสรรเสริญสดุดี (pageans) เกิดขึ้นมาเป็นประเภทที่สาม และประเภทสุดท้ายคือเสภาขับกล่อมเทพไดโอนิซุส (dithyramb) โดยผู้คนในอดีตปฏิบัติตามการกำหนดประเภทและรูปแบบของดนตรีอย่างเคร่งครัด ไม่มีใครเกิดอุทริแหวกแนวใช้ดนตรีข้ามชนิด ผิดประเภท มิน่าซ้ำยังมีฝ่ายเจ้าหน้าที่บ้านเมืองผู้รู้กฎระเบียบ การปฏิบัติคอยตรวจตราและลงโทษผู้ละเมิดอย่างเข้มงวด เราสามารถสังเกตได้ถึงพฤติกรรมกรเข้าชมนดนตรี โดยชาวเอเธนส์ในอดีตนับเป็นผู้ชมที่มีรสนิยมและมีการศึกษาที่ดี นั่งฟังและชมการแสดงด้วยอาการอันสงบและเรียบร้อยจากต้นจนจบการแสดงดนตรี เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นว่าฝ่ายผู้ชมคนดูถูกควบคุมจากการแสดง ไม่แสดงปฏิกิริยาเอะอะโวยวายออกมาระหว่างที่กำลังแสดงอยู่ คล้ายคลึงกับพฤติกรรมของผู้ชมในยุคปัจจุบันอันมีที่มาจากฝ่ายนักประพันธ์หรือนักแสดงเองเริ่มลงมือแหกกฎระเบียบเดิมที่เป็นการทำลายรสนิยมที่ดีของดนตรีไป นักประพันธ์ นักแสดงเหล่านั้นนอกจากจะไร้ซึ่งพรสวรรค์ของการเป็นศิลปินแล้ว ยังได้ละเมิดมาตรฐานความถูกต้องที่เทพเจ้า “Muse” ได้ประดิษฐ์ขึ้นมา” (Laws, 1975:700)

เพลโตกล่าวถึงการแสดงของกวีและศิลปินที่แสดงเพื่อเอาอกเอาใจคนฟัง มุ่งเน้นไปยังการสนองตอบความต้องการของคนดูเป็นหลัก มีผลทำให้การแสดงไม่ต้องยึดติดอยู่กับประเภทและรูปแบบที่เป็นมาตรฐานอันถูกต้องและเหมาะสมอีกต่อไป เพลโตกล่าวตำหนิการแสดงที่มีผู้ชมคนดูเป็นใหญ่เอาไว้ว่า “เพื่อสนองตอบต่อความต้องการในแบบรื่นเริงสนุกสนาน เหล่าศิลปิน กวีได้นำคำประพันธ์ไว้อาลัยผู้มรณะ (laments) ผสมเข้ากับบทสวดสรรเสริญ (hymns) ขณะที่เพลงสรรเสริญสดุดี (pageans) ถูกนำมาขับร้องควบคู่ไปกับการขับเสภา (dithyrambs) รวมถึงการใช้เป่าเสียงพิณ ผลที่ตามมาคือเกิดความสับสนทางด้านรูปแบบ หรือหากจะอ้างว่าการกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นไปโดยไม่ตั้งใจก็ตาม แต่เหล่ากวีและศิลปินทำให้เกิดความผิดพลาดทางด้านศิลปะขึ้นมา ด้วยการกล่าวอ้างเหตุผลที่ว่าไม่มีมาตรฐานกลางที่กำหนดความถูกต้องในทางดนตรีอีกต่อไป โดยต่อไปนี้เกณฑ์อันถูกต้องก็คือการยึดเอาความรื่นเริงสนุกสนานที่เกิดกับผู้ฟังและผู้ชมระหว่างดูการแสดงเท่านั้น และไม่ต้องคำนึงถึงฝ่ายคนดูที่ดี ผู้ฟังที่มีรสนิยม ทางด้านศิลปินนักประพันธ์ก็หันมาสร้างผลงานบนพื้นฐานเพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าวของคนดู ผลลัพธ์ที่ได้ก็คือไม่เพียงแต่การล้มล้างกฎเกณฑ์ บอกละเมิดมาตรฐานทางการดนตรี แต่ยังทำให้

ผู้ชม คนฟังที่เป็นสามัญชนคนธรรมดาเกิดความรู้สึกอหังการว่าตัวเองสามารถเป็นผู้กำหนดและคนตัดสินรสนิยมแบบแผนทางด้านศิลปะ” (Laws, 1975:701)

เพลโตได้อธิบายสิ่งที่มวลชนของระบอบประชาธิปไตยได้กระทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับกฎเกณฑ์และมาตรฐานทางด้านดนตรีต่อไปว่า “คนดูและคนฟังซึ่งครั้งหนึ่งนั่งชมการแสดงอย่างเงิบเงียบเรียบร้อยก็เริ่มที่จะส่งเสียงโวยวาย แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับดนตรีออกมาว่าตัวเองเป็นผู้รู้ว่าจะอะไรดีและไม่ดี เป็นการพลิกโฉมหน้าจากการแสดง ‘ดนตรีที่ยึดกับธรรมเนียมจารีต’ (musical meritocracy) มาสู่ ‘ดนตรีที่มีผู้ชมเป็นคนตัดสิน’ (musical teatrocracy)” จากตัวอย่างที่ยกมาพอจะกล่าวได้ว่าความเป็นประชาธิปไตยเองหากจำกัดขอบเขตอยู่เพียงแค่เรื่องของดนตรีก็จะไม่ส่งผลให้เกิดอันตรายใหญ่หลวงกับสังคม แต่อย่างไรก็ตามเราปฏิเสธไม่ได้ถึงสิ่งที่ได้เกิดขึ้นกับดนตรีได้กลายมาเป็นตัวอย่างในการเป็นจุดเริ่มต้นให้กับความเชื่อที่ว่าทุกคนถือครองสิทธิสามารถมีอำนาจตัดสินในทุกเรื่องได้ แคมลงมีอิทธิพลกระทำโดยไม่ต้องเกรงกลัวและคำนึงถึงระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมอันใดทั้งสิ้น (Laws, 1975:701)

การตั้งคำถามและข้อสงสัยต่ออิทธิพลของดนตรีภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่จะส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อวิถีคิดและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมการเมืองดังที่เพลโตวิเคราะห์เอาไว้ใน The Laws นับเป็นประเด็นที่มีความสำคัญหากนำไปเชื่อมโยงเข้ากับการที่เพลโตได้ใช้ดนตรีและพลศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อปลูกฝังบุคลิกภาพ ทำการกล่อมเกลาคติวิญญาณบุคคลที่ได้รับคัดเลือกและจะก้าวขึ้นมาทำหน้าที่ของการเป็นผู้ปกครองในอนาคต ซึ่งรายละเอียดของสิ่งดังกล่าวมีปรากฏอยู่ในหนังสือ the Republic เล่มที่สี่

ตัวอย่างความลื่นไหล (fluidity) มีขึ้นจากแนวคิดเสรีภาพภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่ส่งอิทธิพลต่อรูปแบบทางด้านดนตรีดังที่ผู้เขียนได้กล่าวมาแล้ว ความลื่นไหลที่มาจากแนวคิดเสรีภาพยังปรากฏให้เห็นในเรื่องของการตีความหมายของคำและการใช้ภาษาขึ้นมาเสียใหม่ สาเหตุของความลื่นไหลในการตีความหมายของคำ และการใช้ภาษาเริ่มมาจากการที่ผู้คนในระบอบประชาธิปไตยไม่มีความรู้ในการแยกแยะระหว่างสิ่งที่เป็นความปรารถนาที่จำเป็น (necessary desires) ออกจากความปรารถนาที่ไม่จำเป็น (unnecessary) ซึ่งเรื่องดังกล่าวเพลโตอธิบายรูปแบบของการใช้คำและภาษาที่ถูกสร้างขึ้นใหม่เอาไว้ว่า “มีการเรียกขานความรู้จักประมาณว่าความซึ่ซลาด เรียกขานการใช้จ่ายอย่างประหยัดและอยู่กินอย่างเพียงพอว่าเป็นความยากจน

เทรเวอร์ เจ. ซอนเดอร์ส (Trevor J. Saunders) ผู้แปล The Laws ให้ชื่อเรียกในอีกอย่างหนึ่งว่า “boxofficeocracy”

ความเป็นบ้านนอก...เรียกความหยาบคายว่าความละเอียดอ่อน เรียกความไร้ระเบียบว่าเป็น เสรีภาพ เรียกความฟุ่มเฟือยว่าเป็นความใจกว้างและความไร้ยางอายว่าเป็นความกล้าหาญ” (Republic, 2001:560d-561a) ประเด็นอัตลักษณ์ที่สั่นไหวในการตีความหมายและการใช้ภาษานี้ อารลีน แซกซอนเฮาส์ (Arlene Saxonhouse) ได้หยิบยกขึ้นมาวิเคราะห์ระบอบประชาธิปไตยโดยยึด คำกล่าวของนักประวัติศาสตร์ทิวซิดีดีส (Thucydides) ที่เคยกล่าวไว้ว่า “คำพูดที่ไม่ถูกจำกัดโดย นิยามจะมีหลากหลายความหมาย ทางด้านคำก็มีการดัดแปลงรูปโดยง่าย เชกเช่นเดียวกับวิถีชีวิต ของผู้คน” (Saxonhouse, 1998:276)

ความล้มเหลวทางศีลธรรม (moral failure) อันเกิดจากขาดการจัดระเบียบให้กับ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่มีสถานะ ความสามารถ ความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน นอกจากความ ไม่ชัดเจนในเรื่องความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมการเมืองย่อมนำมาถึงความสับสนระหว่าง แนวความคิดในเรื่องการมีขันติธรรม (toleration) ซึ่งมีความหมายแสดงถึงการที่มนุษย์มีความอดกลั้น มีความเข้าใจและยอมรับในเรื่องของความแตกต่างทางความคิด ความหลากหลายในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนาและค่านิยมต่างๆของผู้คนที่มีความแปลกและแตกต่างไปจากตัวเอง โดยยังสามารถจะอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติมีความสุข (Heywood, 2000:149-150) แต่ใน อีกด้านหนึ่งนั้นสามารถพิจารณาได้ว่าแนวคิดว่าด้วยเสรีภาพ และความเสมอภาคในจิตวิญญาณ ของผู้คนอาจมีความหมายถึง “ความเฉยเมย” ทางการเมือง (political apathy) ปรากฏอยู่ใน ลักษณะที่ไม่ให้ความสำคัญ มีท่าทีเมินเฉยไม่ให้ความสนใจต่อเรื่องราวความเป็นไปทางสังคมเมือง โดยนอกเหนือไปจากพฤติกรรมการแยกตัวออกมาของบุคคลผู้หนึ่งที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการ สาธารณะแล้ว “ความเฉยเมย” ทางการเมืองยังปรากฏอยู่ในรูปของการที่ผู้คนไม่มีความรู้ ความ เข้าใจที่จะนำมาใช้ในการตัดสินใจเชิงคุณค่า ทำการประเมินพฤติกรรมของผู้คนในสังคมการเมือง”

* ภาษาอังกฤษอธิบายว่า “self-discipline is called cowardice...as for moderation and economy, don't the seductive arguments persuade the young man that these are mean and parochial...Insolence becomes sophistication freedom, and shamelessness courage.”

** ยอร์ช กลอสโก (Georg Klosko) ได้ยกตัวอย่างจากคำพูดของรัฐบุรุษชาวเอเธนส์เพอริคลีส ที่เคยกล่าวถึง เสรีภาพที่มาพร้อมกับใจกว้างของชาวเอเธนส์เอาไว้ว่า “เราชาวเอเธนส์ไม่เคยมีทัศนคติดูถูกเพื่อนบ้านของเรา ในการที่พวกเขาใช้ชีวิตไปตามแบบที่ต้องการ...ชาวเอเธนส์เป็นเสรีชนและมีความอดกลั้นอยู่ในวิถีชีวิตส่วนตัว” และทัศนคติในลักษณะดังกล่าวยังเจอในงานของนักประวัติศาสตร์ทิวซิดีดีส ที่บันทึกถึงชีวิตชาวเอเธนส์เอาไว้ว่า “ชาวเอเธนส์ที่มีชีวิตอยู่มีเสรีภาพที่จะใช้ชีวิตของตัวเองไปตามวิถีทางของตัวเอง” (all who lived there had

การปฏิเสธและการวิพากษ์โจมตีรูปแบบและแนวคิดเสรีภาพที่เกิดขึ้นภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในปรัชญาการเมืองของเพลโต เป็นการดำเนินการภายใต้จารีตของปรัชญาการเมืองสมัยโบราณ (classical political philosophy) ที่มีเป้าหมายมุ่งไปยังการมีชีวิตที่ดีและสมบูรณ์ของมนุษย์ได้เกิดขึ้นและดำเนินอยู่ภายใต้ร่มเงาของนครรัฐ สำหรับเพลโตแล้วการที่มนุษย์จะสามารถบรรลุถึงชีวิตที่ดี สังคมที่ยุติธรรมได้จะต้องดำเนินการผ่านรูปแบบการเสียสละของมนุษย์แต่ละคน (self-sacrifice) โดยยึดหลักความคิดในเรื่องของความชำนาญเฉพาะด้าน (principle of specialization) ที่กำหนดให้มนุษย์แต่ละบุคคลทำหน้าที่ที่ตัวเองมีทักษะความถนัดตามธรรมชาติ (one man, one art) อันถือได้ว่ามนุษย์แต่ละคนได้กระทำหน้าที่ (duty) อันเหมาะสมกับตัวเองไปพร้อมๆกับการแสดงความผูกพัน (obligation) ในฐานะพลเมืองของนครรัฐ ที่เป็นการประสานและหลอมรวมผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตัวเองเข้ากับผลประโยชน์ของส่วนรวมหรือนครรัฐได้ในคราวเดียวกัน

นอกจากนี้การดำรงอยู่ภายใต้ร่มเงาของนครรัฐที่จะทำให้ชีวิตในรูปแบบสัตว์การเมืองของมนุษย์บรรลุถึงความสมบูรณ์ ความสุขได้ สำหรับเพลโตก็คือการแบ่งลำดับชั้นของความสัมพันธ์ออกเป็นชนชั้นต่างๆในนครรัฐที่เพลโตได้นำเสนออันประกอบด้วยชนชั้นผู้ปกครองหรือราชาปราชญ์ ชนชั้นผู้พิทักษ์และชนชั้นการผลิต ที่ประกอบขึ้นด้วยช่างฝีมือและเกษตรกร ในขณะที่ความหมายและความสำคัญของการแยกประเภทผู้คนออกมาเป็นชนชั้นต่างๆในทางการเมืองถูก

liberty to live their own lives in their own way) (โปรดดู George Klosko. The Development of Plato's Political Theory, (New York: Methuen, Inc, 1986), pp.152-154. ขณะที่จูเลีย อันนาส (Julia Annas) ตั้งข้อสังเกตมีความคิดไม่เห็นด้วยกับการที่ระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์ ที่ได้ให้คุณค่ากับเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาคของพลเมืองจะมีแนวคิดขันติธรรม (toleration) ติดตามมาอย่างอัตโนมัติในทางกลับกัน อันนาสพิจารณาว่าประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์คือการปกครองในรูปแบบทรราชย์ของเสียงส่วนใหญ่ ที่แสดงออกถึงการขาดขันติธรรม (intoleration) ไม่ยอมรับหลักการเรื่องของความคิดที่แตกต่าง โดยมีตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับบุคคลระดับนักปราชญ์อาทิ โปรทาโกรัส (Protagora) และอเนกซากอรัส (Anaxagoras) คือชาวต่างชาติที่ไม่ได้เป็นพลเมืองนครรัฐเอเธนส์ต้องกลายเป็นเหยื่อของการขาดขันติธรรม แต่อย่างก็ตามชะตากรรมในลักษณะดังกล่าวได้เกิดขึ้นแม้แต่บุคคลผู้เป็นพลเมืองชาวเอเธนส์เองอย่างโสเครติส (Socrates) และนักเขียนบทละครโสภนาฏกรรมยูริปีดิส (Euripides) ที่แสดงความคิดเห็นอันแตกต่างจากชาวเอเธนส์ส่วนใหญ่ ต้องใช้ชีวิตอยู่อย่างค่อนข้างมีความลำบาก จนต้องเดินทางไปมาระหว่างนครรัฐเอเธนส์กับนครรัฐอื่นๆเพื่อหลบหนีความกดดันจากมวลชนชาวเอเธนส์ (โปรดดู Julia Annas, An Introduction to Plato's Republic. (Oxford: Oxford University Press, 1981) ,pp.300-302.

ทางเพลโตอธิบายเอาไว้ว่า “ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าด้วยเหตุผลที่บุคคลแต่ละบุคคลมีหน้าที่เฉพาะที่จะต้องปฏิบัติ และชีวิตของบุคคลผู้นั้นจะไร้ค่าหากไม่สามารถลงมือปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายมาได้” (Republic, 2001:407a)

เพลโตกับทัศนคติอันค่อนข้างคลุมเครือต่อระบอบประชาธิปไตย

ลีโอ สเตราส์ตั้งข้อสังเกตถึงการศึกษานวนคิดทางการเมืองของเพลโตต่อระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ว่า ความคิดโดยรวมของเพลโตแม้ว่าอยู่ในลักษณะที่แสดงออกถึงความเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์ก็ตาม^{*} แต่ควรจะทำให้ความเข้าใจถึงการที่ระบอบประชาธิปไตย เป็นระบอบการปกครองที่มีความเลื่อมและความยุติธรรม (นอกเหนือไปจากระบอบการปกครองในอุดมคติที่ดีที่สุด) ที่ยังอนุญาตให้นักปรัชญาใช้ชีวิตและดำเนินกิจกรรมทางปัญญาได้โดยไม่ถูกรบกวน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างของโสเครตีสสามารถดำเนินกิจกรรมทางปรัชญาได้อย่างค่อนข้างอิสระอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์ นอกจากนี้ยังรับใช้แผ่นดินเกิดด้วยการเข้าร่วมทำสงครามในนามนครรัฐและสุดท้ายยอมรับคำตัดสินของศาลที่พิพากษามาตามกฎหมายให้เขาดื่มยาพิษ (Strauss, 1964:131-132) ทั้งที่มีโอกาสและทางเลือกที่จะอพยพหลบหนีโทษไปยังนครรัฐสปาร์ต้า และคริต (Crito, 1977:52e-53a) ดังนั้นประชาธิปไตยของนครรัฐเอเธนส์จึงเป็นเมืองของนักปราชญ์อย่างโสเครตีส เพลโตและสถาบันการศึกษาอคาเดมี (Academy)

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้วลีโอ สเตราส์ วิเคราะห์ระบอบประชาธิปไตยโดยเชื่อมโยงเข้ากับเทพปกรณัมว่าด้วยเผ่าพันธุ์ของกวีเฮสิออด ยกเอาระบอบประชาธิปไตยเปรียบเทียบกับยุคเผ่าพันธุ์ของวีรบุรุษ (races of heroes) อันเป็นยุคที่เข้าใกล้กับยุคทองหรือยุคที่มนุษย์มีความสมบูรณ์เปรียบพร้อมทางจิตวิญญาณที่สุด (Strauss, 1964:133)^{**} ในขณะที่เพลโตเองยอมรับว่า

^{*} ผู้เขียนมีความเห็นว่าทัศนคติของเพลโตต่อระบอบประชาธิปไตยนครรัฐเอเธนส์นั้น ดำเนินไปในรูปแบบของการกล่าวเสียดสี แะเยียดถากถางและว่ากล่าวกระทบกระทั่งมากกว่าจะเป็นปฏิปักษ์หรือเป็นศัตรูกัน

^{**} ยุคเผ่าพันธุ์วีรบุรุษ (race of heroes) คั้งชื่อโดยไม่เรียงตามมูลค่าของโลหะวัตถุเหมือนกับยุคอื่นๆ นับเป็นยุคที่วิกรกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องชื่อเสียงความกล้าหาญ การเสียสละของมนุษย์ได้รับการยกย่อง พร้อมการสรรเสริญให้มีสถานะเป็นถึงกึ่งเทพเจ้า (demi-gods) เป็นยุคที่เกิดขึ้นมาขึ้นกลางระหว่างยุคเผ่าพันธุ์ทองสัมฤทธิ์ (race of bronze) กับยุคเผ่าพันธุ์เหล็ก (race of iron) โดยอาจพิจารณาได้ว่าการถือกำเนิดยุคเผ่าพันธุ์วีรบุรุษ มีนัยความหมายถึงการชะลอในวิถีความเสื่อมของมนุษย์ ที่ดำเนินไปในทิศทางตรงกันข้ามกับเส้นทางของความเสื่อมที่

ระบอบประชาธิปไตยเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับระบอบการปกครองอื่นๆด้วยกันแล้ว เป็นระบอบการปกครองที่ดีกว่าและน่ายกย่องกว่า โดยเห็นได้จากตัวอย่างของระบอบพลาริปโตยมีความเกรงกลัวที่จะแต่งตั้งนักปราชญ์ ผู้รู้เป็นผู้ปกครอง ในขณะที่ระบอบประชาธิปไตยนั้นนักการเมืองอย่างเพอริคลีส (Pericles) ไคลสธีนิส (Cleisthenes) ได้รับการยกย่องถึงขั้นเป็นรัฐบุรุษ ส่วนระบอบพลาริปโตยกลับแต่งตั้งบุคคลที่มีความกล้าหาญ ความซื่อสัตย์และบุคคลผู้ไม่มีเล่ห์กระเท่ห์ขึ้นเป็นผู้นำ แต่ในอีกมุมมองหนึ่งหากตัดสินตามมาตรฐานของเพลโตกลับเป็นบุคคลผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมมาในแบบที่ยังไม่สูงงอมสมบูรณ์ดีพอ โดยยังขาดความรู้ในศิลปะของเทพเจ้า "Muses" ที่สอนเน้นในเรื่องของการศึกษาปรัชญาและศิลปะของการสนทนา การใช้เหตุผล (Republic, 2001:548b-c) ซึ่งการปฏิเสธและไม่ให้ความสำคัญกับการศึกษาของผู้นำ ผู้ปกครองที่มีความรู้ ของระบอบพลาริปโตยมีตัวอย่างเป็นรูปธรรมให้เห็นได้จากการปกครองของนครรัฐสปาร์ต้าและครีต

ภาพลักษณ์ของระบอบคณาธิปไตยในฐานะระบอบการปกครองที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้าระบอบประชาธิปไตย โดยที่มาและสาเหตุของความเสื่อมของระบอบคณาธิปไตยเองเกิดขึ้นจากการที่เหล่าบุตรหลานของผู้ปกครอง ผู้นำที่ร่ำรวยไม่ได้รับการศึกษา การเลี้ยงดูอบรมให้มีความรู้ที่ถูกต้อง มัวแต่มุ่งเน้นให้ความสนใจแต่ความรู้ในทางปฏิบัติเพื่อนำมาประกอบอาชีพสร้างความมั่งคั่งร่ำรวยทางวัตถุ แต่ปฏิเสธไม่ให้ความสำคัญกับความรู้ในทางทฤษฎีและปรัชญาที่จะเป็นความรู้หลักทางการปกครอง (Republic, 2001:559a-560b) และสุดท้ายระบอบทรราชย์ ที่ได้ชื่อว่าเป็นระบอบการปกครองที่ทำลาย ทำความเสียหายให้กับสิ่งที่ดีที่นครรัฐมีอยู่ เนื่องมาจากผู้นำเต็มไปด้วยความเกรงกลัว ความหวาดระแวง ไม่มีความไว้วางใจกับบุคคลที่อยู่รอบตัวทำให้ต้องเป็นศัตรูกับนักปราชญ์ ปัญญาชน ผู้กล้าหาญและคนรวย ซึ่งชะตากรรมของบุคคลเหล่านี้ถ้าไม่ถูกฆ่าตายก็ต้องมีชีวิตในแบบที่ต้องระหกระเหินพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอนของตัวเอง (Republic, 2001:567b-c)

ระบอบพลาริปโตย ระบอบคณาธิปไตย ระบอบทรราชย์สร้างความสัมพันธ์กับรูปแบบจิตวิญญาณของผู้คนและตัวผู้นำ มุ่งเน้นให้ความสำคัญไปกับเรื่องของความกล้าหาญ ความร่ำรวย และการครอบครองอำนาจที่เบ็ดเสร็จเด็ดขาดของผู้ที่เป็นทรราชย์ จึงพิจารณาได้ว่าเป็นรูปแบบชีวิตที่ดำเนินไปในมิติเดียว (one-dimensional) (Hanasz, 1997:52) เป็นรูปแบบที่แตกต่างกับวิถี

มีมาก่อนหน้า คือจากยุคเผ่าพันธุ์ทองคำ (race of gold) มาสู่ยุคเผ่าพันธุ์เงิน (race of silver) (โพรคตุ Hesiod and Theognis, translated and with introductions by Dorothea Wender. (Harmondsworth: Penguin Books, 1973) .,pp.62-65.

ชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนภายใต้ระบอบประชาธิปไตย ที่ดำเนินอยู่ภายใต้ลักษณะของการเป็นพหุสังคม (plural society) เป็นสังคมแห่งความหลากหลาย ได้ชื่อว่าเป็นร้านค้า แหล่งรวมของรัฐธรรมนูญหรือระบอบการปกครองทุกรูปแบบ (Republic, 2001:557d) ซึ่งเพลโตได้บรรยายเสรีภาพและความหลากหลายของระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ว่า “ชีวิตที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย ความแตกต่างทำให้ผู้อยู่อาศัยได้มีประสบการณ์ ได้สัมผัสรับรู้กับการใช้ชีวิตในลักษณะที่หลากหลาย ผู้คนในระบอบประชาธิปไตยมีชีวิตในแบบที่หรูหราฟุ่มเฟือยและเต็มไปด้วยสีสัน ผู้คนจำนวนมากจึงได้แต่แอบอิจฉาชีวิตของผู้คนเหล่านั้น...เป็นชีวิตที่เต็มไปด้วยเรื่องราวของความสำราญเบิกบานใจที่สวรรค์เองได้ประทานมาให้” (Republic, 2001:561e, 558a) จึงกล่าวได้ว่าภาพลักษณ์และความเป็นไปของสรรพสิ่งต่างๆ ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ผู้อยู่อาศัยได้สัมผัส ศึกษาเรียนรู้มากกว่าระบอบการปกครองในรูปแบบอื่นๆ^{*}

* ใน The Statesman ผลงานในช่วงท้ายของเพลโต กล่าวถึงความเสื่อมของระบอบการปกครองโดยจับคู่แบ่งออกเป็นสามระบอบการปกครองอันได้แก่ระบอบราชาธิปไตยมาสู่ระบอบทรราชย์ ระบอบอภิชนาธิปไตยมาสู่ระบอบคณาธิปไตย แต่สำหรับระบอบประชาธิปไตยกลับถูกกล่าวถึงในทำนองที่ว่า “ในกรณีของประชาธิปไตย จะไม่มีการเปลี่ยนชื่อ ประชาธิปไตยก็ยังคงเป็นประชาธิปไตย ไม่ว่าจะปกครองโดยคนจำนวนมาก ปกครองคนร่ำรวยด้วยกำลัง หรือด้วยความยินยอม และจะ โดยเชื่อฟังทำตามกฎหมายหรือไม่เชื่อฟังทำตามกฎหมายก็ตาม” (Statesman, 2002:292a) นอกจากนี้เพลโตยังกล่าวในทำนองชื่นชมระบอบประชาธิปไตยว่าไม่สามารถที่จะเป็นระบอบการปกครองที่ดีเยี่ยมและเลวร้ายที่สุดได้เนื่องมาจาก “การปกครองด้วยคนจำนวนมากคือความอ่อนแออย่างถึงที่สุด มันไม่สามารถที่จะดีเยี่ยมหรือเลวร้ายเมื่อเปรียบเทียบกับอีกสองระบอบการปกครอง (หมายถึงระบอบราชาธิปไตยกับทรราชย์ และอภิชนาธิปไตยกับคณาธิปไตย) เนื่องมาจากสาเหตุที่ว่าอำนาจในระบอบประชาธิปไตยเอง โคนแบ่งย่อยออกมาเป็นส่วนเล็กๆทำการแจกจ่ายให้กับผู้ปกครองจำนวนมากถือครอง เพราะฉะนั้นถ้าเปรียบเทียบกับระบอบประชาธิปไตยกับระบอบการปกครองที่อยู่ภายใต้การเชื่อฟังทำตามกฎหมายทั้งสามระบอบแล้ว ระบอบประชาธิปไตยถือเป็นระบอบการปกครองที่ดีเยี่ยมที่สุด แต่ในทางกลับกันเมื่อเปรียบเทียบกับระบอบประชาธิปไตยกับระบอบการปกครองที่ไม่อยู่ภายใต้การเชื่อฟังทำตามกฎหมาย ระบอบประชาธิปไตยถูกจัดให้เป็นระบอบที่ด้อยที่สุด และถ้าหากระบอบการปกครองทั้งหลายที่มีอยู่ทำการบริหารปกครอง โดยปราศจากหลักการ ความรู้ใดๆ การอยู่อาศัยภายใต้ระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด แต่ถ้าหากการบริหารปกครองบ้านเมืองดำเนินไปอย่างมีกฎระเบียบ ความสงบเรียบร้อยเกิดขึ้น ระบอบประชาธิปไตยจะถูกจัดให้เป็นระบอบการปกครองที่มีความต้องการน้อยที่สุด (Statesman, 2002:303b)